

บทที่ 2

ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด และประเภท ของการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาการจะพัฒนาประเทศให้ก้าวทันกับนานาประเทศได้ จะต้องมีการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ พาณิชยกรรมและอุตสาหกรรมซึ่งการขยายตัว ทางด้านต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานั้น ต้องมีทั้งบุคลากรและเทคโนโลยีที่มีคุณภาพมาเป็นแรงขับเคลื่อน ผู้ประกอบธุรกิจต้องใช้เครื่องจักร อุปกรณ์ที่ทันสมัยและมีวิวัฒนาการขั้นสูง ทำให้ผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ลงทุนต้องสรรหาเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่ทันสมัย เข้ามาใช้ในกระบวนการผลิตของตน แต่การสรรหาสิ่งเหล่านี้ย่อมต้องใช้เงินทุนจำนวนมาก เนื่องจากเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ มีราคาค่อนข้างสูงและหากเป็นผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ลงทุนประเภทธุรกิจขนาดกลางหรือขนาดเล็ก ด้วยแล้ว ย่อมจะประสบปัญหาการขาดแคลนเงินทุนได้สูงกว่าธุรกิจขนาดใหญ่ ซึ่งเงินทุนถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่สำคัญในการขับเคลื่อนธุรกิจให้เดินหน้าต่อไปได้ แม้ในปัจจุบันจะมีแหล่งเงินทุนขนาดใหญ่คือธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินอื่น ๆ แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในการให้สินเชื่อในปัจจุบัน จึงได้มีการประกอบธุรกิจลิสซิ่งขึ้นมาเพื่อเป็นการขยายบริการทางการเงินให้มีช่องทางเพิ่มมากขึ้น ซึ่งธุรกิจลิสซิ่งถือเป็นทางเลือกหนึ่งสำหรับผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ลงทุนที่ต้องการเครื่องจักร หรืออุปกรณ์มาใช้ในธุรกิจของตน โดยการที่ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ลงทุนทำการเช่าเครื่องจักรหรือ อุปกรณ์จากผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งภายในระยะเวลาที่ได้ตกลงกัน แต่ไม่เกินไปกว่าระยะเวลาการใช้งานของทรัพย์สินที่เช่า และเมื่อสัญญาลิสซิ่งสิ้นสุดลง ผู้ประกอบธุรกิจหรือผู้ลงทุนมีทางเลือก กับทรัพย์สินที่เช่า คือ ทำการเช่าเครื่องจักรหรืออุปกรณ์นั้น ๆ ต่อหรือหากไม่ต้องการเช่าต่อแล้ว ก็สามารถส่งมอบเครื่องจักรและอุปกรณ์ที่เช่าคืนแก่ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งหรือหากผู้ประกอบธุรกิจ หรือผู้ลงทุนต้องการเครื่องจักรหรืออุปกรณ์ที่เช่านั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองก็สามารถทำการซื้อ มาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนได้ ซึ่งข้อตกลงเมื่อสิ้นสุดสัญญาจะขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญาลิสซิ่ง

ในปัจจุบันได้มีธุรกิจลิสซิ่งประเภทหนึ่งก็คือว่า ได้รับความนิยมนำขึ้นนั่นก็คือ ธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ ผู้ซึ่งประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์เป็นได้ทั้งธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุนบริษัท ประกันชีวิต บริษัทที่จดทะเบียนทั่วไปและผู้ผลิตรถยนต์ ซึ่งธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์นี้เป็นธุรกิจที่ตั้ง ขึ้นมาเพื่อจัดการรถยนต์ให้ตามความต้องการและตามวัตถุประสงค์ของผู้ประกอบธุรกิจหรือ

ผู้บริโภครู้จักขาดเงินทุนที่จะซื้อรถยนต์มาเป็นกรรมสิทธิ์ของตน หรือผู้ประกอบการหรือผู้บริโภครู้จักซึ่งไม่ต้องการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ แต่ต้องการใช้รถยนต์ในกิจการของตนภายในระยะเวลาที่กำหนด เช่น รถยนต์ประจำตำแหน่งสำหรับข้าราชการระดับสูง เนื่องจากรถยนต์เป็นทรัพย์สินที่เสื่อมสภาพไปตามอายุของการใช้งานและมีความล้าสมัยได้ง่าย ซึ่งลักษณะของการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์มิได้เป็นกรณีของการให้กู้ยืมเงิน แต่เป็นการให้เช่ารถยนต์โดยมีระยะเวลาตามที่คู่สัญญาตกลงกันแต่ไม่เกินไปกว่าอายุของรถยนต์ที่ให้เช่า และเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่ารถยนต์แล้วผู้ประกอบการหรือผู้บริโภครู้จักสามารถเลือกที่จะเช่ารถยนต์นั้นต่อส่งคืนรถยนต์ให้กับผู้ประกอบการลิสซิ่ง หรือซื้อรถยนต์นั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนก็ได้ ซึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญาลิสซิ่ง

2.1 ความเป็นมา ความหมาย แนวคิด ประเภท และข้อสัญญาของการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์

การประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์เป็นธุรกิจที่เอื้อประโยชน์สำหรับผู้ประกอบการหรือผู้บริโภครู้จักขาดเงินทุนในการซื้อรถยนต์มาใช้ในการประกอบกิจการของตน โดยการให้ผู้ประกอบการหรือผู้บริโภครู้จักเช่ารถยนต์จากผู้ประกอบการลิสซิ่งรถยนต์ภายในระยะเวลาที่กำหนด โดยสัญญาลิสซิ่งนี้มีลักษณะที่แตกต่างจากสัญญาเช่า สัญญาเช่าซื้อ สัญญาซื้อขายเงินผ่อนทั่วไป คือ เมื่อสัญญาลิสซิ่งสิ้นสุดลงผู้ประกอบการหรือผู้บริโภครู้จักมีทางเลือกในการจัดการรถยนต์ที่เช่า ซึ่งจะทำให้เช่ารถยนต์ต่อหรือส่งมอบรถยนต์คืนแก่ผู้ประกอบการลิสซิ่งรถยนต์หรือเลือกที่จะซื้อรถยนต์มาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนก็ได้ แต่ธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ยังไม่ได้รับความนิยมน้อยกว่าหลายเท่าที่ควร เนื่องจากผู้ประกอบการลิสซิ่งรถยนต์มักมีการประกอบธุรกิจอื่น เช่น ธุรกิจเช่าซื้อธุรกิจซื้อขายเงินผ่อน หรือธุรกิจเช่าทรัพย์สินควบคู่ไปด้วย อีกทั้งมีการจัดทำสัญญาที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับสัญญาทั่วไปแต่ใช้ชื่อสัญญาว่า “สัญญาลิสซิ่ง” ประกอบกับคนส่วนใหญ่เข้าใจว่าธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ก็คือ ธุรกิจการเช่าซื้อ การซื้อขายเงินผ่อน หรือการเช่าทรัพย์สินทั่วไปนั่นเอง

2.1.1 ความเป็นมาและแนวคิดของการประกอบธุรกิจลิสซิ่ง

ธุรกิจการให้เช่าแบบลิสซิ่ง (Leasing) มีวิวัฒนาการมาจากการให้เช่าแบบธรรมดา (Rental) ซึ่งในสมัยก่อนเป็นการให้เช่าแบบถือครอง (Leasehold) ได้แก่ การให้เช่าที่ดินและอุปกรณ์ทางการเกษตร รวมทั้งการให้เช่าเรือเดินทะเล¹ เชื่อกันว่าธุรกิจลิสซิ่งมีมาตั้งแต่ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล โดยชาวโรมันโบราณได้มีการให้เช่าเรือแก่พ่อค้าวาณิช ที่จะนำสินค้าไปขายในแถบทะเลเมดิเตอร์เรเนียน หลังจากนั้นเป็นต้นมาธุรกิจลิสซิ่งได้พัฒนามาเป็นลำดับจากธุรกิจ

¹ ปราณี ลีลาชีวิต และกาลเกตุ ก้องเกียรติงาม. (2528, มกราคม). “ธุรกิจการให้เช่าแบบลิสซิ่ง.” รายงานเศรษฐกิจรายเดือนธนาคารแห่งประเทศไทย, 25(1), น. 29.

ให้เช่าเรือมาเป็นให้เช่าที่ดิน เครื่องจักรเย็บเสื้อผ้า เครื่องทำรองเท้า เครื่องใช้ในสำนักงานตลอดจน เครื่องมือเครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมต่าง ๆ ธุรกิจลิสซิ่งนี้ขยายตัวอย่างรวดเร็วหลังสงครามโลก ครั้งที่ 2 โดยเฉพาะเมื่ออุตสาหกรรมใหม่ ๆ เกิดขึ้นมากมาย ทำให้ความต้องการเครื่องมือเครื่องใช้ที่ทันสมัยมีมากขึ้น ซึ่งธุรกิจลิสซิ่งสามารถสนองความต้องการได้รวดเร็ว สำหรับสหราชอาณาจักร ซึ่งเป็นศูนย์กลางของการให้บริการลิสซิ่งของยุโรป เนื่องจากเป็นประเทศแรกที่ให้บริการธุรกิจประเภทนี้ มีการจัดตั้งบริษัทลิสซิ่งเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2503 แต่ปัจจุบันธุรกิจนี้เริ่มอึมครว โดยมีสัดส่วนประมาณร้อยละ 13 ของการลงทุนทั้งหมด สินค้าที่ให้บริการได้แก่ เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรม ส่วนในภูมิภาคเอเชีย การประกอบธุรกิจลิสซิ่งเริ่มเข้าสู่ประเทศญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. 2503 โดยร้อยละ 55 เป็นบริษัทที่ตั้งขึ้น โดยการสนับสนุนของธนาคารและสถาบันการเงินต่าง ๆ ร้อยละ 17 เป็นของผู้ผลิตเครื่องจักรและร้อยละ 16 เป็นบริษัทอิสระในประเทศนี้กฎหมายห้ามธนาคารพาณิชย์ประกอบธุรกิจลิสซิ่ง (ต่างกับในสหรัฐฯ ซึ่งอนุญาตให้ทำได้) สำหรับสินค้าที่ให้บริการส่วนใหญ่ เป็นประเภทเครื่องใช้ไฟฟ้าและอุปกรณ์ในสำนักงาน เช่น เครื่องคอมพิวเตอร์ และเครื่องคำนวณ ส่วนสินค้าประเภทอื่น ได้แก่ เครื่องจักรที่ใช้ในอุตสาหกรรมและธุรกิจเครื่องมือเครื่องใช้ทางการแพทย์ เครื่องมือและอุปกรณ์ที่ใช้ในการคมนาคม เป็นต้น²

ต่อมาในปี พ.ศ. 2491 จึงได้เริ่มมีธุรกิจลิสซิ่งขึ้นในประเทศสหรัฐอเมริกามีชื่อว่า “Rental Capital”³ ลิสซิ่งในประเทศสหรัฐอเมริกาเจริญอย่างรวดเร็วในช่วงทศวรรษที่ 1950-1960 เพราะช่วงนี้อุตสาหกรรมมีความต้องการเครื่องจักรขนาดใหญ่และทันสมัย แต่ขาดเงินที่จะซื้อ มาเป็นเจ้าของ ธุรกิจลิสซิ่งจึงเข้ามามีบทบาทสำคัญในการตอบสนองความต้องการของธุรกิจ ปริมาณธุรกิจลิสซิ่งในสหรัฐอเมริกาได้เพิ่มจาก 10 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในช่วงต้นทศวรรษ 1960 เป็น 10,000 ล้านดอลลาร์สหรัฐฯ ในตอนปลายทศวรรษ 1960 ปัจจุบันสหรัฐอเมริกามีบริษัทลิสซิ่ง อยู่ประมาณ 2,000 บริษัท ซึ่งสินค้าที่ให้เช่าได้แก่ รถยนต์ เครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในอุตสาหกรรม เครื่องคอมพิวเตอร์ ตู้รถไฟ เครื่องถ่ายเอกสาร และเครื่องจักรที่ใช้ในการก่อสร้าง บริษัทลิสซิ่งในสหรัฐอเมริกา ประมาณร้อยละ 15 เป็นของผู้ผลิตเครื่องจักรและร้อยละ 36 เป็นบริษัทอิสระ

ในประเทศไทยลิสซิ่งได้เริ่มเข้ามาสู่ระบบเศรษฐกิจของไทย เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2521 บริษัทแรกที่จดทะเบียนเพื่อดำเนินกิจการลิสซิ่ง คือ บริษัทไทยโอเรียลเต็ลลิสซิ่ง เป็นบริษัทในเครือ บรรษัทเงินทุนอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย (IFCT) และต่อมาได้มีบริษัทอื่นของจดทะเบียน

² สุคติ วิงศ์ศรีเวช. (2528, 16-30 มิถุนายน). “ลิสซิ่ง: ธุรกิจการเงินที่ช่วยพัฒนาประเทศ.” *สรุปข่าวธุรกิจธนาคารกสิกรไทย*, 6(12). น. 36-38.

³ แหล่งเดิม. น. 29.

เพิ่มขึ้นอีก 11 บริษัท แต่ก็มีเพียง 2 บริษัทที่ประสบผลสำเร็จในการประกอบกิจการ⁴ ต่อมาในปี พ.ศ. 2522 ก็มีบริษัททิสโกลิสซึ่ง เกิดขึ้นและปีต่อ ๆ มาก็มีบริษัทอื่น ๆ เกิดขึ้นตามมาเป็นลำดับ เช่น บางกอกลิสซึ่ง โซวิลิสประเทศไทย กรุงเทพมิตซุยลิสซึ่ง ในสมัยแรก ๆ ลูกค้าส่วนใหญ่ เป็นชาวต่างชาติ ทรัพย์สินที่ให้บริการส่วนมากจะเป็นพวกคอมพิวเตอร์เท่านั้น มีหลายบริษัทใช้ชื่อว่า “บริษัทลิสซึ่ง” แต่ในทางปฏิบัติจะให้บริการผสมผสานทั้งเช่าซื้อและขายสินค้า เงินผ่อนด้วย ทั้งนี้ เนื่องจากลิสซึ่งยังไม่เป็นที่รู้จักแพร่หลายในหมู่ผู้ใช้บริการเท่าใดนักและลูกค้าส่วนใหญ่ ในขณะนั้นยังคงต้องการความเป็นเจ้าของและเคยชินกับธุรกิจเช่าซื้อซึ่งมีการดำเนินธุรกิจ ในประเทศไทยมาเป็นเวลานาน เคยมีผู้วิเคราะห์ว่าธุรกิจลิสซึ่งของไทยในช่วงปี พ.ศ. 2530 มีบทบาทประมาณร้อยละ 0.8 ของการให้สินเชื่อในประเทศไทยเท่านั้น ในขณะที่ประเทศอื่น ๆ ธุรกิจลิสซึ่งมีบทบาทสูงกว่านี้หลายเท่า เช่น สิงคโปร์ร้อยละ 2.1 มาเลเซียร้อยละ 8.0 สาธารณรัฐ เกาหลีร้อยละ 11.4 อินโดนีเซียร้อยละ 6.5 ศรีลังการ้อยละ 5.5 ปากีสถานร้อยละ 0.9 ฮองกงร้อยละ 6.9 ใต้หวันร้อยละ 3.7 สหรัฐอเมริการ้อยละ 31.9 สหราชอาณาจักรร้อยละ 17.5 ฝรั่งเศสร้อยละ 13 เยอรมนีร้อยละ 8.7 ออสเตรเลียร้อยละ 31.2 ญี่ปุ่นร้อยละ 7.4 กลุ่มประเทศในประชาคมยุโรป ร้อยละ 15⁵

2.1.2 ความหมายโดยทั่วไปของธุรกิจลิสซึ่ง

ธุรกิจลิสซึ่งรถยนต์ถือเป็นธุรกิจที่ใหม่ คนส่วนใหญ่มักเข้าใจว่าธุรกิจลิสซึ่งรถยนต์ เป็นธุรกิจประเภทเดียวกับธุรกิจการเช่าซื้อ การซื้อขายเงินผ่อนหรือการเช่าทรัพย์สินทั่วไป เนื่องจากธุรกิจลิสซึ่งรถยนต์มีลักษณะและรูปแบบคล้ายคลึงกับธุรกิจการเช่าซื้อ การซื้อขายเงินผ่อน หรือการเช่าทรัพย์สินทั่วไป ทำให้การให้คำจำกัดความหรือความหมายของธุรกิจลิสซึ่งรถยนต์ ยังไม่ชัดเจนก่อให้เกิดความสับสนได้ อย่างไรก็ตามได้มีนักวิชาการทางด้านกฎหมายหลายท่านได้ ให้ความหมายของลิสซึ่งไว้ ดังนี้

“ลิสซึ่ง” คือ ข้อตกลงเพื่อเช่าทรัพย์สินระหว่างบริษัทลิสซึ่งกับผู้ขอเช่าทรัพย์สิน โดยบริษัทลิสซึ่งจะเป็นผู้ออกทุนในการจัดซื้อทรัพย์สินมาให้เช่าตามที่ผู้ขอเช่าต้องการ โดยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นยังคงเป็นของบริษัคลิสซึ่ง แต่ผู้ขอเช่าก็มีสิทธิครอบครอง และใช้ทรัพย์สินนั้นอย่างเต็มที่ ตลอดจนมีหน้าที่รักษาซ่อมแซมและจัดการประกันภัยในทรัพย์สิน

⁴ วิทยา เหลืองสุขเจริญ. (ธันวาคม 2529-พฤศจิกายน 2530). “ลิสซึ่ง: เช่าทรัพย์สินแบบใหม่.” *วารสารกฎหมาย*, 11(1-3). น.113.

⁵ สาธิต รังคสิริ. (2536, กรกฎาคม). “สุดยอดเคล็ดวิชาลิสซึ่ง.” *สรรพากรสารสิน*, 40(7). น. 3.

นั้นด้วย และเมื่อสิ้นสุดสัญญา ผู้ให้เช่าจะขอเช่าต่อหรือรับซื้อเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเลยก็สุดแต่จะตกลงกันหรือสุดแต่ข้อกำหนดทางกฎหมายของแต่ละประเทศ⁶

“ลิสซิ่ง” (Leasing) คือ สัญญาที่เจ้าของทรัพย์สิน (Lessor) ตกลงให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง เรียกว่าผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่ง (Lessee) ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นได้ โดยมีเงื่อนไขและข้อจำกัดตามที่ระบุในสัญญา และต้องชำระราคาตามที่กำหนดไว้ โดยเจ้าของทรัพย์สินตกลงจะขายทรัพย์สินที่ลิสซิ่งนั้นแก่ผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งเมื่อครบกำหนดตามสัญญา⁷

“ลิสซิ่ง” คือ ข้อตกลงระหว่างผู้ให้เช่าและผู้เช่าเพื่อการเช่าทรัพย์สิน โดยผู้เช่าเป็นผู้เลือกทรัพย์สินจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายเอง ผู้ให้เช่าเป็นผู้ชำระราคาและเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ในขณะที่ผู้เช่ามีสิทธิที่จะครอบครองและใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินด้วยการชำระค่าเช่าตามระยะเวลาที่ตกลงกัน เมื่อสิ้นสุดสัญญาผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะขอซื้อทรัพย์สินที่เช่าเป็นกรรมสิทธิ์ของตนหรือทำสัญญาเช่าต่อหรือส่งมอบทรัพย์สินคืนแก่ผู้ให้เช่าก็ได้ ตามแต่จะตกลงกัน⁸

“สัญญาลิสซิ่ง” เป็นสัญญาไม่มีชื่ออย่างหนึ่ง เกิดขึ้นจากการประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นธุรกิจประเภทการจัดหาเงินทุน (Financing) โดยฝ่ายที่ต้องการทรัพย์สินที่เป็นเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ ในการประกอบกิจการแต่ไม่มีเงินลงทุนซื้อ ได้ไปติดต่อขอให้บุคคลอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ประกอบธุรกิจหรือสถาบันการเงินให้เป็นผู้ลงทุนซื้อทรัพย์สินที่เป็นเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ มา แล้วทำสัญญาให้ฝ่ายที่ต้องการใช้ทรัพย์สินนั้นเช่าทรัพย์สินนั้นไปใช้ประโยชน์ โดยชำระค่าเช่าเป็นรายเดือนและเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าแล้ว ก็สามารถมีสิทธิตัดสินใจซื้อและเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่เช่าได้ในราคาที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้า ซึ่งราคาที่ซื้อขายกันนั้นจะมีมูลค่าน้อยกว่าราคาทรัพย์สิน⁹

ตามอนุสัญญาว่าด้วยลิสซิ่งทางการเงินระหว่างประเทศ (UNIDROIT Convention on International Financial Leasing) ได้ให้คำจำกัดความคำว่า “ลิสซิ่ง” ไว้ว่า

มาตรา 1¹⁰ “1. อนุสัญญานี้ใช้บังคับกับการก่อนนิติสัมพันธ์ลิสซิ่งทางการเงินตามที่ได้นิยามไว้ในอนุมาตรา 2 ซึ่งคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้ให้เช่า (The Lessor)

⁶ ลำเรียง เมฆเกรียงไกร. (2555). คำอธิบายกฎหมายเช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ ลิสซิ่ง. น. 604.

⁷ มงคล ขนาดนิต. (2549, กันยายน). “เช่าซื้อ&ลิสซิ่ง.” *สรรพากรศาสตร์*, 53(9). น. 17-18.

⁸ สุชาติพิทย์ เทวกุล. (2531). *ธุรกิจลิสซิ่ง*. น. 5-6.

⁹ ประดิษฐ์ เป้นทอง. (2553). *สัญญาลิสซิ่ง*. น. 1.

¹⁰ Article 1 “1. This Convention governs a financial leasing transaction as described in paragraph 2 in which one party (the lessor),

(ก) กับคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้เช่า (The Lessee) ในการตกลงเช่าทำสัญญาจัดส่งอุปกรณ์ (The Supplier) ซึ่งผู้ให้เช่าจะได้มาซึ่งโรงงาน สินค้าต้นทุนหรืออุปกรณ์อื่น ๆ ซึ่งต่อไปนี้จะเรียกรวมกันไปว่าอุปกรณ์สินค้า (The Equipment) โดยมีคุณลักษณะตามที่คู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งเรียกว่าผู้เช่าเป็นผู้กำหนด และ

(ข) ตกลงเช่าทำสัญญาลิสซิ่งกับผู้เช่า อนุญาตให้ผู้เช่ามีสิทธิในการใช้ประโยชน์ในอุปกรณ์สินค้าเป็นการตอบแทนสำหรับการชำระค่าเช่าให้”

จากคำจำกัดความและความหมายของลิสซิ่งที่มีผู้ให้ความหมายไว้สามารถสรุปได้ว่า “ลิสซิ่ง” คือ การก่อกำเนิดสัมพันธขึ้นระหว่างบุคคลสองฝ่าย ซึ่งฝ่ายหนึ่งเรียกว่า “ผู้ให้เช่า” ตกลงให้ผู้เช่าหนึ่งเรียกว่า “ผู้เช่า” ได้ใช้สอยหรือได้รับประโยชน์จากทรัพย์สินที่เช่า ภายในระยะเวลาที่กำหนด ซึ่งผู้เช่าจะเป็นผู้ติดต่อกับบุคคลที่สาม คือ ผู้ขาย ในการเลือกทรัพย์สินที่จะเช่าด้วยตัวของผู้เช่าเอง ผู้ให้เช่าจะเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินนั้นมาให้เช่าตามวัตถุประสงค์ของผู้เช่าโดยกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินเป็นของผู้ให้เช่า และเมื่อสิ้นสุดสัญญาแล้วผู้เช่ามีสิทธิที่จะเช่าทรัพย์สินนั้นต่อส่งคืนทรัพย์สินแก่ผู้ให้เช่า หรือ ซื้อทรัพย์สินนั้นมาเป็นกรรมสิทธิ์ของตนก็ได้

2.1.3 ประเภทของการประกอบธุรกิจลิสซิ่ง

สัญญาลิสซิ่งเป็นสัญญาระหว่างผู้เช่าและผู้ให้เช่า โดยมีข้อตกลงกำหนดว่าผู้เช่ามีสิทธิที่จะใช้ทรัพย์สินนั้นและมีหน้าที่ต้องชำระเงินตามระยะเวลาที่กำหนดแก่ผู้ให้เช่า ซึ่งเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ผู้ให้เช่าเป็นได้ทั้งผู้ผลิตสินค้านั้นเองหรือเป็นบริษัทลิสซิ่งอิสระ ในกรณีที่ผู้ให้เช่าเป็นบริษัทลิสซิ่งอิสระบริษัทจะต้องซื้อทรัพย์สินจากผู้ผลิตและผู้ให้เช่าจะทำการส่งมอบทรัพย์สินนั้น ๆ แก่ผู้เช่าและสัญญาเช่าก็จะมีผลบังคับต่อไป

ความสัมพันธ์ของผู้เช่า สิ่งที่สำคัญที่สุดคือการได้ใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินโดยมิได้มุ่งหมายในการเป็นเจ้าของทรัพย์สินนั้น ๆ การใช้งานในทรัพย์สินจะเป็นไปตามสัญญาเช่าอีกทั้งผู้เช่าทรัพย์สินสามารถซื้อทรัพย์สินนั้น การเช่าและการซื้อทรัพย์สินเป็นทางเลือก ในการจัดการทางการเงิน¹¹ ซึ่งธุรกิจลิสซิ่งได้แบ่งสัญญาลิสซิ่งออกเป็น 6 ประเภท คือ

(a) on the specifications of another party (the lessee), enters into an agreement (the supply agreement) with a third party (the supplier) under which the lessor acquires plant, capital goods or other equipment (the equipment) on terms approved by the lessee so far as they concern its interests, and

(b) enters into an agreement (the leasing agreement) with the lessee, granting to the lessee the right to use the equipment in return for the payment of rentals.

¹¹ Stephen A. Ross, Randolph W. Westerfield, Jefferey Jaffe. (2005). “Leasing” *Corporate Finance*. p. 593.

2.1.3.1 ลิขสิทธิ์ทางการเงิน (Financial Lease)

เป็นสัญญาภายใต้ข้อตกลงซึ่งผู้เช่าตกลงทำการชำระเงินให้กับผู้ให้เช่าในจำนวนเงินที่เกินกว่าราคาซื้อของสินทรัพย์ที่ได้มา โดยทั่วไปการชำระเงินภายใต้ลิขสิทธิ์ทางการเงินนั้นจะเป็นการขยายระยะเวลาการเช่าให้เท่ากับตลอดอายุการใช้งานของสินทรัพย์ที่ได้มา ในช่วงระยะเวลาของสัญญาเช่า¹²

ลิขสิทธิ์แบบนี้มีระยะเวลาในการเช่าปานกลางและระยะยาวลักษณะของสัญญาเป็นการเช่าตลอดอายุการใช้งานของตัวทรัพย์สินที่ทำสัญญาเช่า ซึ่งทางฝ่ายผู้ให้เช่าจะได้รับรายได้ค่าเช่าคุ้มกับทุนที่ได้ลงไปจากผู้เช่าเพียงรายเดียวลักษณะสำคัญ ๆ ของลิขสิทธิ์ทางการเงิน (Financial Lease) คือ ก่อนที่จะหมดอายุสัญญา ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาไม่ได้และการซ่อมแซมบำรุงรักษารวมทั้งการประกันภัยในความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับทรัพย์สินที่เช่า ฝ่ายผู้เช่าเป็นผู้ที่ต้องจัดการเองทั้งหมด การคิดราคาเช่าคิดโดยอาศัยหลักเกณฑ์การคำนวณราคาทรัพย์สิน บวกด้วยกำไรและดอกเบี้ยที่ผู้ให้เช่าควรจะได้รับแล้วแบ่งเฉลี่ยค่าเช่าออกเป็นรายเดือน การเช่าแบบนี้สามารถตั้งข้อสังเกตได้ว่าฝ่ายผู้เช่าเองเป็นฝ่ายที่ต้องรับภาระในความล้มเหลวของเครื่องจักรหรือทรัพย์สินที่เช่าด้วย¹³

สำหรับธุรกิจลิขสิทธิ์ที่ประกอบกิจการโดยทั่วไปจะเป็นประเภทลิขสิทธิ์ทางการเงิน (Financial Lease) ที่ให้เช่าเครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ โดยมีลักษณะของการเช่าดังนี้

1. ผู้เช่าเป็นผู้เลือกเครื่องจักรหรืออุปกรณ์จากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย
2. ผู้ให้เช่ายังคงเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น
3. ผู้เช่ามีสิทธิ์ที่จะใช้ทรัพย์สินนั้น โดยจ่ายค่าเช่าตอบแทนตลอดระยะเวลาที่กำหนดไว้
4. ในระหว่างระยะเวลาที่กำหนดไว้ไม่สามารถบอกเลิกสัญญาได้
5. ผู้เช่าเป็นผู้รับภาระของการล้มเหลวของเครื่องจักร
6. การให้เช่าจะเป็นลักษณะในทางการค้ามากกว่าการบริโภคประจำวัน
7. หลังจากที่ผู้ให้เช่าได้จัดซื้อเครื่องจักรให้แก่ผู้เช่าตามต้องการแล้วผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบในสภาพและความเหมาะสมของเครื่องจักร
8. ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบในการบำรุงรักษาและประกันเครื่องจักร
9. หลังจากสิ้นสุดระยะเวลาการเช่าแล้ว ผู้เช่าอาจจะเช่าต่อด้วยค่าเช่าที่ต่ำลงหรืออาจจะตกลงซื้อขายในราคาลดพิเศษ

¹² Richard F. Vancil. (1963). "Lease or Borrow-New Method of analysis" *Harvard Business Review: Leasing*. pp. 79-80.

¹³ แหล่งเดิม. น. 112-113.

ในระยะหลังนี้การให้เช่าแบบลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) ได้ขยายตัวไปในลักษณะของการเช่าแบบลิสซิ่ง (Lease Purchase) ซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกันกับการเช่าซื้อ (Hire Purchase) ที่ใช้กันอยู่ในปัจจุบัน¹⁴

2.1.3.2 ลิสซิ่งดำเนินงาน (Operating Lease)

ลิสซิ่งดำเนินงาน (Operating Lease) มีระยะเวลาการเช่าตั้งแต่ 1 เดือนถึง 36 เดือนเท่านั้น ลักษณะของทรัพย์สินที่ให้เช่าจะเป็นทรัพย์สินที่ล้าสมัยเร็วกว่าหรืออายุการใช้งานสั้นกว่าลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) ดังนั้นผู้ให้เช่าจะคิดค่าเสียหายในความล้าสมัยของทรัพย์สินรวมไว้ในค่าเช่าด้วย นอกจากนี้แล้วผู้ให้เช่าจะเป็นผู้รับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องและความล้าสมัยของทรัพย์สินที่ตนนำออกให้เช่าและสัญญาลิสซิ่งประเภทนี้ยังแตกต่างกับลิสซิ่งประเภท ลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) คือ สามารถบอกเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดได้ แต่ผู้ประกอบการลิสซิ่งโดยทั่วไปมักประกอบธุรกิจลิสซิ่งประเภทลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) เป็นส่วนใหญ่ เนื่องจากระยะเวลาในการเช่าและการใช้ทรัพย์สินที่เช่าตลอดอายุการใช้งาน เป็นปัจจัยหนึ่ง ที่กำหนดอัตราการลงทุนของกิจการ เมื่อหมดอายุสัญญาผู้เช่าต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่าคืน ให้แก่ผู้ให้เช่า แต่ถ้าทางฝ่ายผู้เช่ามีความประสงค์ต้องการเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ก็สามารถทำได้ โดยการซื้อทรัพย์สินนั้นมาในราคาถูก การเช่าเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์นี้มีข้อน่าสังเกตประการหนึ่งคือ ถ้าการเช่านั้นผู้ให้เช่ากำหนดค่าเสื่อมราคาในทรัพย์สินไว้ เมื่อสัญญาหมดอายุ ทรัพย์สินที่เช่าก็จะอยู่ในลักษณะของซากทรัพย์สิน ซึ่งจะปรากฏค่าในบัญชีของฝ่ายผู้ให้เช่าเป็นศูนย์ นอกจากนี้ การได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าต้องได้จากการตกลงกันภายหลังสัญญาหมดอายุแล้ว เพราะมีเช่นนั้นสัญญาจะไม่ใช้สัญญาลิสซิ่งแต่เป็นสัญญาเช่าซื้อ¹⁵

2.1.3.3 สัญญาขายและเช่ากลับคืน (Sale and Lease Back)¹⁶

เป็นการขายและเช่ากลับคืน เกิดขึ้นเมื่อบริษัททำการขายทรัพย์สินที่ตนเป็นเจ้าของให้กับบริษัทอื่นและทำการเช่าคืนกลับมาในทันที ในการขายและเช่ากลับคืนนี้มีลักษณะที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. ผู้เช่าจะได้รับเงินสดจากการขายทรัพย์สินนั้น
2. ผู้เช่าจะทำการจ่ายค่าเช่าเป็นงวด ๆ ตามระยะเวลาการใช้ทรัพย์สินนี้

¹⁴ แหล่งเดิม. น. 31.

¹⁵ แหล่งเดิม. น. 113.

¹⁶ Stephen A.Ross, Randolph W.Westerfield, Jefferey Jaffe. p. 595.

2.1.3.4 สัญญาเช่าภาระผูกพัน (Leveraged Leases)¹⁷

การเช่าโดยผู้ให้เช่าหาเงินมาซื้อทรัพย์สินโดยผู้ยืมมาเป็นสัญญาที่มีผู้เกี่ยวข้อง 3 ฝ่าย คือ ผู้เช่า ผู้ให้เช่าและผู้ให้เช่าเป็นสัญญาเช่นเดียวกับสัญญาอื่น ๆ คือ ผู้เช่าได้ใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินและทำการชำระค่าเช่าเป็นงวด ๆ โดยผู้ให้เช่าเป็นผู้ซื้อทรัพย์สินและส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้เช่า อีกทั้งเก็บเงินที่จ่ายสำหรับสัญญาเช่า อย่างไรก็ตามผู้ให้เช่าจะลงทุนไม่เกินกว่า 40-50 เปอร์เซ็นต์ของราคาซื้อ ส่วนที่เหลือผู้ให้เช่าจะจัดหาเงินทุนเอง และผู้ให้เช่าจะได้รับดอกเบี้ยจากผู้ให้เช่า ผู้ให้เช่าไม่มีภาระหนี้ต่อผู้ให้เช่าในกรณีที่มีการผิดสัญญา อย่างไรก็ตามผู้ให้เช่าได้รับการคุ้มครอง 2 ทาง คือ

1. ผู้ให้เช่าเป็นผู้ครอบครองทรัพย์สินนั้น ๆ
2. ในกรณีที่มีการผิดสัญญาผู้ยืม ผู้ให้เช่าจะได้รับชำระค่าเช่าโดยตรง

2.2.3.5 สัญญาเช่าเพื่อได้รับกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน (The Capital Lease)¹⁸

การเช่าจะต้องมีโครงสร้างที่จะต้องโอนกรรมสิทธิ์ในเครื่องอุปกรณ์ จากผู้ให้เช่าไปยังผู้เช่าเมื่อสิ้นสุดระยะเวลาเช่า ผู้เช่ามีทางเลือกที่จะซื้อเครื่องอุปกรณ์ในราคาถูกระยะเวลาเช่าที่ไม่สามารถบอกเลิกได้ คือ ระยะเวลาที่ไม่ต่ำกว่าร้อยละ 75 หรือมากกว่าอายุการใช้งานในเครื่องอุปกรณ์หรือประมาณว่าเพิ่งเริ่มทำการเช่านั่นเอง ราคาต่ำสุดของสัญญาเช่าจะต้องเท่ากับราคาที่เหมาะสมกับราคาในท้องตลาด หรือมากกว่าร้อยละ 90 ของราคาตลาด

2.1.3.6 สัญญาเช่าลงทุนโดยตรง (Direct or Single Investor Lease)¹⁹

เป็นการเช่าที่ผู้เช่าเช่าทรัพย์สินจากผู้ให้เช่าโดยทรัพย์สินนั้น ไม่เคยเป็นของผู้เช่ามาก่อน ต่างกับกรณีของสัญญาขายและเช่ากลับคืน (Sale and Lease Back) ทรัพย์สินนั้นผู้ให้เช่าอาจจะเป็นผู้ผลิตเองหรือซื้อจากผู้ผลิตอีกต่อหนึ่งก็ได้ ในการเช่าแบบนี้ผู้ให้เช่ามักจะเป็นเจ้าของโรงงานผู้ผลิตทรัพย์สินนั่นเองหรือสถาบันการเงิน ธนาคารพาณิชย์ หรือบริษัทที่ประกอบธุรกิจการเช่าก็ได้

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันนี้รูปแบบสัญญาลิสซึ่งมักทำกันแบบลิสซึ่งทางการเงิน (Financial Lease) และลิสซึ่งดำเนินงาน (Operating Lease) ทั้งนี้เนื่องจากสามารถตอบสนองความต้องการทางธุรกิจของผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนได้มากที่สุด ผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนชำระค่าเช่าเป็นงวด ๆ ตามกำลังทรัพย์ของตน โดยไม่ต้องชำระเงินจำนวนมากในคราวเดียว

¹⁷ Ibid. p. 595.

¹⁸ เนตรนภา บุญคำ. (2539). แนวทางการพัฒนาธุรกิจลิสซึ่งในเชิงนิติศาสตร์. น. 20-23.

¹⁹ แหล่งเดิม. น. 22.

อีกทั้งผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนไม่ต้องกังวลถึงความเสื่อมของทรัพย์สินที่เช่าตามระยะเวลาของการใช้งานอีกด้วย

การประกอบธุรกิจลิสซิ่งนั้นส่วนมากมักเป็นการให้เช่าตัวเครื่องจักรหรือทรัพย์สินใหม่ ไม่ใช่เพียงแต่เครื่องอุปกรณ์เท่านั้น แต่ก็มีบางกรณีที่มีการลิสซิ่งอุปกรณ์ของเครื่องจักร แต่มักไม่ค่อยได้รับความนิยมเท่าใดนัก เนื่องจากการให้ลิสซิ่งเครื่องอุปกรณ์มีข้อดีและข้อเสีย (Leasing Equipment)²⁰ ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

1. สัญญาเช่ามีผลดีต่อการจัดหาของกระแสเงินสด สำหรับบริษัทที่สามารถใช้เงินทุนหมุนเวียนเพิ่มเติมสำหรับทางเลือกที่ให้ผลกำไร ซึ่งกระแสเงินสดนี้อาจจะดีกว่าวิธีการจัดหาเงินทุนประเภทอื่น

2. โดยภาพรวม ค่าใช้จ่ายในเงินทุนของสัญญาเช่าอยู่ในระดับที่สูงแต่ผลกำไรของทุนทั่วไปอาจมีค่าใช้จ่ายเพิ่มเติมที่สร้างภาระมากกว่าเดิมได้

3. กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินอาจไม่ใช่สิ่งสำคัญ

4. ลิสซิ่งไม่ได้ช่วยให้ประหยัดภาษี เพียงแค่ยืดระยะเวลาออกไปเท่านั้น

5. การเลือกซื้อควรจะรวมอยู่ในสัญญาเช่าเท่านั้น หลังจากที่มีการพิจารณาอย่างรอบคอบถึงความเสี่ยงที่เกี่ยวข้องแล้ว

6. ข้อกำหนดการเสื่อมค่าของใบเรียกเก็บภาษีใหม่ทำให้กระแสเงินสดดีขึ้น แต่การเช่าอาจมีประโยชน์มากกว่าการซื้อ

7. ข้อดีของการเช่ามีหลายประการ ซึ่งอาจมีความสำคัญแก่ผู้เช่าในกรณีพิเศษ

8. ลิสซิ่งเป็นช่องทางการกระจายผลกำไร ซึ่งไม่ต้องการใช้เงินลงทุนจากเงินทุนของตัวเอง

9. ลิสซิ่งคาดว่าจะถูกนำมาใช้มากขึ้นในการจัดหาเงินทุนอุตสาหกรรมและเครื่องมือทางการตลาดที่เป็นประโยชน์กับเทคโนโลยีอุตสาหกรรมและสังคมโดยรวม

2.1.4 ประเภทของการประกอบธุรกิจลิสซิ่งที่ประเทศไทยนำมาปฏิบัติในการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์

การประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์นั้นแม้จะมีหลายประเภทแต่ก็ได้รับความนิยมและนำมาปฏิบัติในการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ในประเทศไทยเพียง 2 ประเภท คือ

2.1.4.1 ลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) เป็นลิสซิ่งที่สามารถช่วยให้ผู้ประกอบการหรือผู้ลงทุนมีสภาพคล่องในการบริหารกิจการ ซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับการเช่าซื้อธรรมดาทั่วไป

²⁰ Frank K.Griesinger. (1963). "Pros and Cons of Leasing Equipment" *Harvard Business Review: Leasing*. pp. 49-50.

แต่จะมีข้อแตกต่างจากสัญญาเช่าธรรมดาทั่วไป คือ ทรัพย์สินที่นำไปเช่าประเภทนี้มักเป็นทรัพย์สินที่มีราคาสูง การเช่าจะมีการกำหนดระยะเวลาไว้เป็นที่แน่ชัดและมีระยะเวลาการเช่าที่นาน แต่ไม่เกินไปกว่าอายุการใช้งานของทรัพย์สินนั้น ๆ ความรับผิดชอบในการดูแลและบำรุงรักษาทรัพย์สินเป็นหน้าที่ของผู้เช่า อีกทั้งผู้เช่าจะเลิกสัญญาเพียงฝ่ายเดียวก่อนครบกำหนด การเช่ามีได้ซึ่งผู้ประกอบการธุรกิจอิสระซึ่งรถยนต์ในประเทศไทยส่วนใหญ่มักจัดทำสัญญาอิสระซึ่งประเภทอิสระซึ่งทางการเงินมากกว่า

2.1.4.2 ลิขสิทธิ์ดำเนินงาน (Operating Lease) เป็นลิขสิทธิ์ที่ทรัพย์สินที่นำมาให้เช่าจะเป็นทรัพย์สินที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กำหนดระยะเวลาของการให้เช่าจะเป็นการเช่าในระยะสั้น ความรับผิดชอบในการดูแลและบำรุงรักษาทรัพย์สินเป็นหน้าที่ของผู้ให้เช่า อีกทั้งในการเลิกสัญญา คู่สัญญาสามารถเลิกสัญญาก่อนครบกำหนดได้ แต่จะต้องมีการบอกกล่าวล่วงหน้าแก่อีกฝ่ายหนึ่งเป็นระยะเวลาพอสมควรก่อน เช่น รถยนต์ประจำตำแหน่งสำหรับข้าราชการระดับสูงในประเทศไทย

2.2 ลักษณะและการดำเนินการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์รถยนต์

ธุรกิจลิขสิทธิ์รถยนต์เป็นธุรกิจที่เป็นแหล่งระดมเงินทุนแห่งใหม่ โดยการให้เช่ารถยนต์ ผู้ประกอบการธุรกิจลิขสิทธิ์รถยนต์เป็นได้ทั้งบริษัทอิสระโดยตรงหรือผู้ประกอบการรายรถยนต์และประกอบการธุรกิจลิขสิทธิ์รถยนต์ควบคู่ไปด้วย ผู้ประกอบการธุรกิจลิขสิทธิ์รถยนต์จะเป็นผู้ให้เช่ารถยนต์ตามวัตถุประสงค์ของผู้เช่า ซึ่งรถยนต์ที่นำมาให้เช่านั้น ผู้เช่าจะเป็นผู้เลือกจากผู้ผลิตหรือผู้จัดจำหน่ายด้วยตนเอง เมื่อผู้เช่าเลือกได้แล้ว ผู้ให้เช่าก็จะติดต่อขอซื้อรถยนต์เหล่านั้นจากผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรถยนต์แล้วนำมาให้ผู้เช่าทำการเช่า ผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบต่อความชำรุดบกพร่องและมีหน้าที่ซ่อมแซมรถยนต์เอง สัญญาอิสระซึ่งจะมีระยะเวลาการเช่าที่นานแต่ไม่เกินไปกว่าอายุของรถยนต์ที่เช่านั้น ระยะเวลาในการเช่าโดยประมาณคือ 3-5 ปี อีกทั้งผู้เช่าจะเลิกสัญญาก่อนกำหนดมิได้ลักษณะที่สำคัญของสัญญาอิสระซึ่งรถยนต์ คือ ผู้เช่ามิได้มุ่งหวังในการ เข้าถือกรรมสิทธิ์ในตัวรถยนต์ที่เช่า

2.2.1 การดำเนินการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์รถยนต์

ขั้นตอนการดำเนินการเกี่ยวกับลิขสิทธิ์รถยนต์นั้น โดยทั่วไปลิขสิทธิ์จะมีขั้นตอนในการดำเนินการ ดังต่อไปนี้²¹

²¹ ลัดดา โภคาสถิตย์. (2532, กันยายน). “ธุรกิจการให้เช่าสินค้านำทุนแก่ผู้ประกอบการ Leasing กับภาษีมูลค่าเพิ่ม.” *สรรพากรศาสตร์*, 36(9). น. 82-83.

1. ผู้บริโภคหรือผู้เช่า (Lessee) จะมาติดต่อกับผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ คือ ผู้ให้เช่า (Lessor)

2. ผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งมาติดต่อกับผู้ประกอบการรถยนต์

3. ในทางปฏิบัติแล้ว มักมีการติดต่อผ่านตัวแทน (Agent)

เมื่อผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ตกลงที่จะดำเนินการให้สินเชื่อแก่ผู้เช่าทรัพย์สินแบบลิสซิ่งทั้งสองฝ่ายก็จะมาทำสัญญากันต่อไป โดยมีขั้นตอนการดำเนินการดังต่อไปนี้

1. ก่อนมีการทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์

ผู้บริโภคหรือผู้เช่าที่ต้องการจะทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์จะติดต่อกับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรถยนต์เพื่อที่จะกำหนดประเภทของรถยนต์ จากนั้นจะติดต่อกับผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์เพื่อสอบถามรายละเอียดต่าง ๆ ในการขอเช่ารถยนต์ โดยแจ้งวัตถุประสงค์ของตนและข้อมูลที่ใช้ประกอบในการพิจารณาของธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ อันได้แก่

1) ชนิดของรถยนต์ และรายละเอียดเกี่ยวกับประสิทธิภาพและอายุการใช้งานของรถยนต์

2) ระยะเวลาการเช่า ซึ่งอาจกำหนดจากอายุการใช้งานของรถยนต์ด้วยและกำหนดระยะเวลาเช่าที่ผู้เช่าต้องการ ซึ่งอาจจะแตกต่างกับอายุเวลาที่คำนวณจากอายุการใช้งาน ของรถยนต์ปกติอยู่ระหว่าง 2-7 ปี ทั้งนี้จะขึ้นอยู่กับประเภทของรถยนต์ด้วย ชื่อผู้ผลิตหรือตัวแทนที่ขายรถยนต์

3) รายละเอียดโครงการและฐานะการเงินของผู้เช่า

2. มีการตกลงทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์

เมื่อผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งได้พิจารณารายละเอียดขั้นต้นแล้ว เห็นสมควรให้การสนับสนุนทางการเงินแก่ผู้เช่า ผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์จะติดต่อกับบริษัทผู้ผลิตรถยนต์หรือผู้จำหน่ายรถยนต์ เพื่อขอทราบราคาจำหน่ายและเงื่อนไขในการจ่ายเงินค่ารถยนต์ที่ผู้ประกอบการธุรกิจเป็นผู้ซื้อ ข้อมูลต่าง ๆ เหล่านี้ ผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์จะนำมาคำนวณในการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับระยะเวลาเช่า ค่าเช่า หรือจำนวนเงินที่ต้องจ่ายในการทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ และเงื่อนไขอื่น ๆ เช่น ทางเลือกเมื่อสิ้นสุดสัญญา เป็นต้น ตามลักษณะของการเช่าและประเภทของรถยนต์ เมื่อผู้เช่ายอมรับเงื่อนไขต่าง ๆ จึงจะมีการทำสัญญาลิสซิ่ง

3. ติดตามบังคับเพื่อให้มีการปฏิบัติภายหลังการทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์

เมื่อได้มีการทำสัญญาเรียบร้อยแล้ว ผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์จะตั้งชื่อรถยนต์ตามที่ผู้ประกอบการหรือผู้เช่าต้องการ และให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายรถยนต์ ทำการส่งมอบรถยนต์ต่อผู้เช่าโดยตรง และผู้เช่าจะเริ่มจ่ายค่าเช่าและปฏิบัติตามสัญญาเช่า โดยระหว่างอายุของสัญญาผู้เช่าจะต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการดูแลและบำรุงรักษารถยนต์ หากมีการชำรุดเสียหายของรถยนต์

ในระหว่างการเช่า ผู้เช่าจะต้องรับภาระซ่อมแซมหรือชดใช้ค่าเสียหาย ดังนั้นธุรกิจลิสซิ่งจะต้องจัดให้มีการทำสัญญาประกันภัยรถยนต์ด้วย โดยผู้เช่าเป็นผู้จ่ายค่าธรรมเนียมประกันภัย

4. กระบวนการบังคับตามสัญญาเมื่อสิ้นสุดอายุสัญญาเช่า

กรรมสิทธิ์ในรถยนต์จะขึ้นอยู่กับข้อตกลงในสัญญา โดยผู้เช่ามีสิทธิเลือกที่จะเช่าต่อหรือส่งคืนรถยนต์ หรือซื้อรถยนต์ กรณีที่ผู้เช่าขอเช่าต่อค่าเช่าในสัญญาต่อไปจะคงเหลือประมาณร้อยละ 10 ของค่าเช่าของสัญญาแรก และในกรณีที่ผู้เช่าเลือกที่จะซื้อรถยนต์ที่เช่ามานั้นเป็นกรรมสิทธิ์ ราคาขายที่ธุรกิจลิสซิ่งกำหนดขึ้นเมื่อสิ้นสุดสัญญาจะเป็นราคาต่ำมาก ทั้งนี้เพราะผู้ประกอบการธุรกิจลิสซิ่งได้คำนวณต้นทุนค่ารถยนต์ที่ซื้อมารวมไว้ในค่าเช่าครั้งแรกแล้ว

สำหรับเนื้อหาสำคัญของสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ การติดตามบังคับเพื่อให้มีการปฏิบัติภายหลังการทำสัญญา และกระบวนการบังคับตามสัญญาเมื่อสิ้นสุดอายุสัญญาเช่าว่าต้องมีรายละเอียดอย่างไรนั้น ผู้เขียนจะได้นำกล่าวไว้ในบทที่ 3 ต่อไป

ซึ่งการดำเนินการในการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์นี้ ยังสามารถจำแนก ได้เป็น 2 ประเภท²² คือ

1. การประกอบธุรกิจลิสซิ่งกรณีที่ผู้ให้เช่าและผู้เช่ามีสถานประกอบการในประเทศเดียวกัน (Domestic and International Leasing)

เป็นการเช่าอุปกรณ์สินค้าโดยผู้ให้เช่ามีสถานประกอบการในประเทศหนึ่งและผู้เช่ามีสถานประกอบการในประเทศเดียวกัน เช่นนี้คือลิสซิ่งในประเทศ (Domestic Leasing) ซึ่งสามารถติดต่อกับต่างประเทศก็ได้ ตัวอย่างเช่น ในกรณีที่ผู้ผลิตมีสถานประกอบการอยู่อีกประเทศหนึ่งหรือผู้ให้เช่ามีบริษัทลูกที่ตั้งขึ้นมาเป็นบริษัทอยู่ในต่างประเทศ ทำธุรกิจลิสซิ่งกันก็ยังคงถือว่าเป็นลิสซิ่งในประเทศ (Lease Domestic)

2. การประกอบธุรกิจลิสซิ่งระหว่างประเทศ (Cross Border Lease)

เป็นการเช่าเครื่องอุปกรณ์โดยที่ผู้ให้เช่ามีสถานประกอบการอยู่ในประเทศหนึ่งและผู้เช่าอยู่ในอีกประเทศหนึ่ง เช่นนี้เป็นที่รู้กันดีว่าเป็นการเช่าระหว่างประเทศ (Cross Border Leasing) โดยปกติแล้วลิสซิ่งมักเป็นการทำธุรกรรมเชิงพาณิชย์ทั่ว ๆ ไปแต่มีสิ่งทีก่อให้เกิดความยุ่งยากหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าผู้ผลิตเครื่องอุปกรณ์เป็นประเทศที่สามมีแหล่งเงินทุนในประเทศที่สี่อุปสรรคที่จะเกิดขึ้นในการเช่าข้ามชาติก็คือสิ่งเหล่านี้

- 1) การใช้กฎหมาย
- 2) ความเสี่ยงเรื่องเงินตรา
- 3) อัตราแลกเปลี่ยนเงินตราต่างประเทศ

²² แหล่งเดิม. น. 22-23.

- 4) ข้อกำหนดเกี่ยวกับภานำเข้า และภานำออก
- 5) ความยุ่งยากในการบังคับใช้
- 6) ความแตกต่างในระบบบัญชี

แม้จะมีสิ่งเหล่านี้เป็นอุปสรรคก็ตาม มีการลิสซิ่งข้ามชาติมากมาย ที่ประสบความสำเร็จ เริ่มจากการเจรจาตกลงเรื่องลักษณะของกฎหมาย และภานำที่จะใช้ ในการลิสซิ่งระหว่างประเทศ

ในปัจจุบันลิสซิ่ง ถือได้ว่าเป็นที่ยอมรับในระหว่างประเทศมากขึ้นเนื่องจากประเทศต่าง ๆ เห็นว่าการประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นการประกอบธุรกิจที่สำคัญ ดังนั้นจึงได้มีการจัดทำอนุสัญญาระหว่างประเทศขึ้นมาเพื่อรองรับการประกอบธุรกิจลิสซิ่งระหว่างประเทศขึ้น คือ อนุสัญญาว่าด้วยลิสซิ่งทางการเงินระหว่างประเทศ (UNIDROIT Convention on International Financial Leasing) ซึ่งอนุสัญญานี้ได้มีการจัดทำขึ้นเนื่องจากลิสซิ่งทางการเงินเป็นธุรกิจที่ค่อนข้างใหม่ ดังนั้นระบบกฎหมายของประเทศต่าง ๆ ส่วนใหญ่จะไม่ยอมรับว่าเป็นเอกเทศ สัญญาทางธุรกิจประเภทใหม่ (Sui Generis) แต่จะใช้หลักเกณฑ์ของเอกเทศสัญญาในเรื่องซื้อขาย ฝากทรัพย์ คุ้มยืม เช่าทรัพย์ และเช่าซื้อ มาบังคับใช้กับสัญญาลิสซิ่ง ผลที่สุดในทางกฎหมาย ผู้ให้เช่า (Lessor) ซึ่งมักจะมีกรรมสิทธิ์ (Ownership) ในอุปกรณ์สินค้า ก็จะต้องรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องของอุปกรณ์สินค้าที่ตนส่งมอบ (Defective Goods) และในเรื่องของการรอนสิทธิ (Disturbance) รวมถึงความรับผิดในฐานะของผู้ผลิต (Productivity Liabilities) อีกด้วย²³ และประเทศไทยในปี พ.ศ. 2558 จะมีการเข้าสู่ประชาคมอาเซียน (AEC) ก็จะส่งผลให้เม็ดเงินลงทุนของต่างชาติเข้ามาลงทุนในประเทศไทยเพิ่มมากขึ้น ย่อมส่งผลให้มีการประกอบธุรกิจลิสซิ่งเพิ่มขึ้น ซึ่งในประเทศไทยได้มีการอนุญาตให้คนต่างด้าวประกอบธุรกิจการให้บริการให้เช่าแบบลิสซิ่งได้ โดยจัดเป็นการประกอบธุรกิจตามบัญชีสาม (21) ท้ายพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าวถือได้ว่าเป็นการประกอบธุรกิจลิสซิ่งระหว่างประเทศ (Cross Border Leasing) นั่นเอง

2.2.2 ลักษณะที่สำคัญของการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์²⁴

สัญญาลิสซิ่งรถยนต์เป็นสัญญาประเภทหนึ่ง ในการทำความตกลงเช่าทำสัญญากันระหว่างคู่สัญญา ย่อมปรากฏรายละเอียดต่าง ๆ ที่สามารถตกลงกันได้ตามหลักการทำสัญญา โดยสาระสำคัญของสัญญาลิสซิ่งรถยนต์นั้น พิจารณาได้ดังนี้

1. บุคคลในสัญญา

สัญญาลิสซิ่งรถยนต์นั้น จะมีบุคคลที่เกี่ยวข้องในสัญญาด้วยกัน 3 ฝ่าย ฝ่ายหนึ่งคือ ผู้ให้เช่า ซึ่งได้ตกลงทำสัญญากับอีกฝ่ายหนึ่งคือ ผู้เช่า ที่จะให้ผู้เช่าได้เช่าทรัพย์สิน ซึ่งทรัพย์สินนั้น

²³ แหล่งเดิม. น. 124.

²⁴ แหล่งเดิม. น. 614-615.

จะส่งให้แก่ผู้เช่าโดยฝ่ายที่สาม คือ ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่าย ดังนั้นกระบวนการในสัญญาแบบลิสซิ่ง จะเห็นได้ว่ามีสัญญาที่เกี่ยวข้องถึง 2 สัญญา กล่าวคือ สัญญาแบบลิสซิ่ง สัญญาหนึ่งซึ่งเกิดขึ้นระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้เช่า เป็นการตกลงให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ ในทรัพย์สินที่เช่าและชำระค่าเช่าเป็นการตอบแทน ส่วนอีกสัญญาหนึ่ง คือ สัญญาจัดส่งสินค้าซึ่งเป็นทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญาเช่า ซึ่งเกิดขึ้นระหว่างผู้ให้เช่ากับผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายทรัพย์สิน โดยผู้ให้เช่าเข้าทำการซื้อทรัพย์สินที่จะใช้ในการเช่าแบบลิสซิ่งและทำความตกลงให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายจะต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้เช่า และต้องเป็นทรัพย์สินที่มีสภาพตรงตามที่ผู้เช่ากำหนด

2. ทรัพย์สินอันเป็นวัตถุแห่งสัญญา

โดยปกติจะเป็นสังหาริมทรัพย์ที่มีไว้ใช้ในการลงทุน ได้แก่ เครื่องจักรและอุปกรณ์ต่าง ๆ เครื่องมือ สินค้าประเภทคอมพิวเตอร์หรือรถยนต์ ฯลฯ โดยให้ความสำคัญกับวัตถุประสงค์ของผู้เช่าว่าต้องการใช้ประโยชน์ในด้านไหนหรือใช้สอยเพื่อการใดเป็นสำคัญ ทรัพย์สินนั้นก็จะต้องมีประโยชน์ตรงตามวัตถุประสงค์นั้น และทรัพย์สินเช่นว่านี้จะไม่อยู่ในความครอบครองของผู้ขาย เพราะผู้ให้เช่าเป็นเพียงผู้ติดต่อให้ผู้ผลิตหรือผู้จำหน่ายทรัพย์สินนั้นส่งมอบทรัพย์สินที่มีคุณสมบัติและลักษณะตรงตามที่ต้องการให้แก่ผู้เช่าโดยตรงส่วนกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นเป็นของบริษัทผู้ให้เช่าอยู่ตลอดเวลาการเช่า แต่เมื่อสัญญาเช่าสิ้นสุดลง ผู้เช่ามีทางเลือก 2 ประการคือ ประการที่หนึ่ง ผู้เช่าเลือกซื้อทรัพย์สินนั้นและได้ไปซึ่งกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าหรือประการที่สองผู้เช่าส่งทรัพย์สินที่เช่าคืนให้แก่บริษัทผู้ให้เช่า เว้นแต่จะมีการตกลงทำสัญญาเช่าแบบลิสซิ่งกันต่อ ก็ไม่จำเป็นต้องส่งคืนทรัพย์สินนั้น ผู้เช่าก็นำทรัพย์สินไปใช้ประโยชน์ต่อไปตามที่ได้ทำสัญญาเช่าแบบลิสซิ่งต่อกัน

3. วัตถุประสงค์ของการเช่าแบบลิสซิ่ง

ในการทำสัญญาแบบลิสซิ่ง จะเห็นได้ว่าผู้เช่านั้นต้องการที่จะใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินเป็นหลักโดยมิได้ต้องการเป็นเจ้าของ และการใช้นั้นจำเป็นต้องใช้เป็นระยะเวลาค่อนข้างนาน ส่วนฝ่ายผู้ให้เช่าก็คือผู้ต้องการจะประกอบธุรกิจ โดยมุ่งเน้นมาที่การทำธุรกิจลิสซิ่งและโดยปกติผู้ให้เช่าก็ต้องเป็นนิติบุคคลในรูปบริษัท ซึ่งส่วนใหญ่จะมีการจัดตั้งบริษัทขึ้นมาเพื่อการประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นการเฉพาะ

4. ระยะเวลาการให้เช่า

ความสามารถทางการเงินของผู้เช่าและอายุการใช้งานของทรัพย์สินที่เช่าและประโยชน์ใช้สอยที่ผู้เช่าต้องการ ล้วนเป็นปัจจัยในการทำความตกลงเรื่องระยะเวลาว่าจะให้สัญญามีผลผูกพันนานเพียงใด ปกติโดยทั่วไปจะกำหนดกันเป็นระยะเวลาอยู่ที่ 3 ถึง 5 ปี

5. ค่าเช่า

หน้าที่ของผู้เช่าในการชำระค่าเช่าในสัญญาแบบลิสซิ่งนั้น เป็นทำนองเดียวกับการชำระค่าเช่าในสัญญาเช่าทรัพย์สิน กล่าวคือ มีการกำหนดให้ชำระเป็นงวดตามแต่จะตกลงกันว่างวดหนึ่งจะมีระยะเวลายาวนานแค่ไหน การกำหนดสถานที่ชำระค่าเช่า ฯลฯ แต่ในเรื่องสัญญาแบบลิสซิ่งจะมีลักษณะพิเศษในเรื่องค่าเช่าที่แตกต่างจากสัญญาเช่าทรัพย์สินธรรมดา คือ ในเรื่องการคิดคำนวณค่าเช่าตามสัญญาแบบลิสซิ่ง ค่าเช่าจะมาจาก การนำเรื่องต้นทุนของทรัพย์สิน ค่าใช้จ่ายของบริษัท อัตราผลตอบแทนของบริษัท ความเสี่ยงต่าง ๆ ฯลฯ มาเป็นปัจจัยในการคำนวณด้วยซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าลิสซิ่งนั้นก็คือการดำเนินธุรกิจอย่างหนึ่ง จำเป็นต้องประเมินองค์ประกอบหลายอย่างเพื่อให้ธุรกิจดำเนินไปได้

รูปแบบการชำระค่าเช่า อาจเป็นการชำระด้วยเงินสดหรือชำระเป็นเช็คนาคา อาจมีการจ่ายเช็คล่วงหน้าก็ได้ ขึ้นกับความตกลงกันของบริษัทและผู้เช่า และค่าเช่านั้นโดยปกติผู้เช่าก็จะบันทึกว่าเป็นค่าใช้จ่ายในกิจการของผู้เช่านั่นเอง

2.2.3 การขออนุญาตและการดำเนินการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์

การขออนุญาตและการดำเนินการประกอบธุรกิจลิสซิ่งนั้น ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มิได้มีการกำหนดไว้ว่าผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์จะต้องปฏิบัติอย่างไรคงมีการกำหนดไว้เฉพาะการจัดตั้งบริษัทที่มีลักษณะเป็นการทั่วไปไว้เท่านั้น ในกรณีที่บริษัทที่จดทะเบียนทั่วไปที่ประสงค์จะประกอบธุรกิจลิสซิ่งยังไม่มีความหมายใด ๆ กำหนดถึงการดำเนินการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์ไว้ การดำเนินการจึงเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์อันเป็นบทกฎหมายทั่วไปเท่านั้น แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งเป็นสถาบันการเงินและที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-bank) ได้มีธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลังเข้ามากำกับดูแลการจัดตั้งการประกอบธุรกิจลิสซิ่งรถยนต์โดยกระทรวงการคลังเล็งเห็นว่าการประกอบธุรกิจลิสซิ่งมีความสำคัญ จึงมีประกาศของกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (เรื่อง สิ้นเชื้อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ) ออกมา ซึ่งประกาศกระทรวงการคลังฉบับนี้ได้มีการประกาศในราชกิจจานุเบกษาเล่ม 122 ตอนพิเศษ 43 ง เมื่อวันที่ 16 มิถุนายน พ.ศ. 2548 โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 5 ข้อ 7 ข้อ 8 และข้อ 14 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 ลงวันที่ 26 มกราคม พ.ศ. 2515 โดยเหตุผลในการออกประกาศ คือ เพื่อเป็นการพิทักษ์รักษาประโยชน์ของประชาชนและเป็นการป้องกันปัญหาจากธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลที่อาจเกิดขึ้นในอนาคต เนื่องจากปัจจุบันธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลได้มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วไปยังผู้บริโภคในระดับต่าง ๆ ประกอบกับในขณะนี้ยังไม่มีหน่วยงานหรือองค์กรใดทำหน้าที่ดูแลธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลเป็นการเฉพาะซึ่งตามประกาศนี้ได้กำหนดให้

ผู้ที่ประกอบธุรกิจลิสซิ่งจะต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดและมีทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วไม่ต่ำกว่าห้าสิบล้านบาท

ซึ่งตามประกาศของกระทรวงการคลังได้กำหนดลักษณะของผู้ที่จะประกอบธุรกิจลิสซิ่งไว้เป็น 2 ประเภท²⁵ คือ

2.2.3.1 กรณีผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งที่เป็นสถาบันการเงิน

ตามประกาศของกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตาม ข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (เรื่องสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ) ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งที่เป็นธนาคารพาณิชย์และบริษัทเงินทุน สามารถประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลได้ทันที โดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง เนื่องจากเป็นธุรกรรมที่อยู่ภายใต้พระราชบัญญัติการธนาคารพาณิชย์ และพระราชบัญญัติ การประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเออร์อยู่แล้ว (ปัจจุบันพระราชบัญญัตินี้ถูกยกเลิกโดยพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551)

2.2.3.2 กรณีผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-bank)

ตามประกาศของกระทรวงการคลัง เรื่อง กิจการที่ต้องขออนุญาตตามข้อ 5 แห่งประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 58 (เรื่องสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ) ได้กำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-Bank) ต้องได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง โดยให้ยื่นคำขอผ่านธนาคารแห่งประเทศไทย ดังนี้

1. คุณสมบัติ : ผู้ประกอบธุรกิจลิสซิ่งต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัด ที่มีทุนจดทะเบียนไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท

2. เอกสารประกอบการยื่นคำขอรับอนุญาต : ยื่นแบบฟอร์มตามที่ธนาคารแห่งประเทศไทยกำหนดพร้อมกับเอกสารการพิจารณาอย่างน้อยประกอบด้วยสำเนาใบสำคัญแสดงการจดทะเบียน สำเนาทะเบียนทรัพย์สิน สำเนาข้อบังคับ สำเนาทะเบียนผู้ถือหุ้น นอกจากนี้ให้แจ้งชื่อ ประวัติการทำงานและคุณสมบัติของกรรมการและผู้สอบบัญชี พร้อมทั้งสำนักงานสาขาและสถานที่ตั้งของสำนักงานสาขา (ถ้ามี)

3. สถานที่ยื่นคำขอรับอนุญาต : สายกำกับสถาบันการเงินธนาคารแห่งประเทศไทย กรุงเทพมหานคร หรือ สำนักงานภาคของธนาคารแห่งประเทศไทยทุกแห่งคือ สำนักงานภาคเหนือ (เชียงใหม่) สำนักงานภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ขอนแก่น) และสำนักงานภาคใต้ (สงขลา)

²⁵ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.). (2548). *การกำกับธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2557, จาก <http://www.bot.or.th/Thai/PressAndSpeeches/Press/News2548/n1748t.pdf>

4. การยื่นคำขอรับอนุญาตประกอบธุรกิจ : ผู้ประกอบธุรกิจรายเดิมที่ประกอบธุรกิจในวันที่ 17 มิถุนายน 2548 สามารถประกอบธุรกิจต่อไปได้ โดยต้องยื่นคำขอรับอนุญาตต่อธนาคารแห่งประเทศไทยภายใน 60 วัน นับแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2548 ทั้งนี้หากผู้ประกอบธุรกิจมีทุนจดทะเบียนต่ำกว่า 50 ล้านบาท ให้จดทะเบียนเพิ่มทุนและเรียกชำระทุนเพิ่มให้ครบถ้วนภายใน 6 เดือน นับแต่วันที่ 17 มิถุนายน 2548 ในกรณีผู้ประกอบธุรกิจรายใหม่ ที่ยังไม่ได้มีการให้สินเชื่อส่วนบุคคล แต่สนใจที่จะประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคล เมื่อได้รับอนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลัง

จากการศึกษากฎ ระเบียบ ประกาศต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการขออนุญาตประกอบธุรกิจสินเชื่อของประเทศไทยแล้วทำให้ทราบว่าในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อซึ่งเป็นบริษัททั่วไปที่จดทะเบียนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รวมทั้งตัวผู้ผลิตรถยนต์เองสามารถประกอบธุรกิจสินเชื่อได้โดยไม่ต้องขออนุญาตหรือไม่มีองค์กรใด ๆ เข้ามามีกำกับดูแล ส่วนผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อที่เป็นสถาบันการเงินและที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-bank) จะมีธนาคารแห่งประเทศไทยและกระทรวงการคลัง เข้ามามีกำกับดูแลการประกอบธุรกิจสินเชื่อ ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อเป็นสถาบันการเงินสามารถประกอบธุรกิจสินเชื่อได้ทันทีโดยไม่ต้องขออนุญาตจากรัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังก่อน แต่ในกรณีที่ผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อที่มีใช้สถาบันการเงิน (Non-bank) ผู้ที่จะประกอบธุรกิจสินเชื่อรถยนต์จะต้องเป็นนิติบุคคลตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ โดยจะต้องเป็นนิติบุคคลประเภทบริษัทจำกัดและบริษัทมหาชนจำกัดเท่านั้น ห้างหุ้นส่วนไม่อาจประกอบธุรกิจสินเชื่อรถยนต์ได้ อีกทั้งจะต้องมีทุนจดทะเบียนซึ่งชำระแล้วไม่ต่ำกว่า 50 ล้านบาท

2.2.4 การจัดทำสัญญาสินเชื่อรถยนต์และการตกลงในข้อสัญญาส่วนสาระสำคัญ

สัญญาสินเชื่อมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสัญญาเช่าทั่ว ๆ ไป การจัดทำสัญญาจึงมีการกำหนดสิทธิและหน้าที่ของคู่สัญญาไว้ ดังนั้นสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญาตามสัญญาสินเชื่อซึ่งบางประการจึงมีลักษณะเช่นเดียวกับสัญญาเช่าทั่ว ๆ ไป ดังนี้²⁶

1. หน้าที่ของผู้เช่าในการชำระค่าเช่าล่วงหน้า
2. หน้าที่ของผู้เช่าในการชำระราคาค่าเช่าเป็นงวด ๆ โดยค่าเช่าในสัญญาประเภทนี้มีได้เป็นแต่เพียงค่าใช้ประโยชน์ในทรัพย์สินเท่านั้น แต่เป็นราคาของทรัพย์สินที่ให้เช่าบวกด้วยผลประโยชน์ตอบแทนที่บริษัทฯ เรียกเก็บ
3. หน้าที่ของผู้เช่าในการชำระค่าปรับกรณีผิดนัดไม่ชำระค่าเช่า ต้องกำหนดโดยชัดแจ้ง

²⁶ สนันทกรณ (จำปี) โสตถิพันธุ์ ก (2554). คำอธิบายเช่าทรัพย์สิน-เช่าซื้อ. น. 232-234.

กรณีนี้จึงเป็นเบี้ยปรับอันสืบเนื่องจากการไม่ชำระหนี้ของผู้เช่า ซึ่งประกาศฉบับนี้กำหนดกรอบไว้ว่าต้องไม่เกินอัตราดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมที่บริษัทเงินทุนสามารถเรียกได้ตามกฎหมายในการทำสัญญาเช่า

4. หน้าที่ของผู้เช่าที่ห้ามนำทรัพย์สินนั้น ไปให้เช่าช่วง ด้วยสภาพที่ทรัพย์สินที่ให้เช่า นั้นเป็นทรัพย์สินประเภททุน การแบ่งให้ผู้อื่น

เช่าหรือการเช่าช่วงก็คงเป็นไปด้วยความยากลำบากเป็นประการแรก ในประการต่อไป ผู้ลงทุนหรือผู้ให้เช่าต้องลงทุนในทรัพย์สินที่ให้เช่าจำนวนค่อนข้างสูง ซึ่งหากปล่อยให้ผู้เช่าเอาไปให้เช่าช่วงได้ โอกาสที่ทรัพย์สินที่ให้เช่าอาจเสื่อมสภาพเร็วกว่าที่กำหนดก็จะเกิดขึ้นได้และก็จะ เป็นผลเสียแก่ผู้ลงทุนซึ่งยังเป็นของเจ้าของทรัพย์สินอยู่

5. ผู้ให้เช่าสามารถบอกเลิกสัญญาได้ เมื่อผู้เช่าผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าสองงวด

ติด ๆ กัน หรือเมื่อผู้เช่ากระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เงื่อนไขของการ เลิกสัญญาในลักษณะนี้ สื่อให้เห็นว่าสัญญาเช่าทรัพย์สิน แบบลิสซิ่ง เป็นสัญญาที่ผู้ประกอบการ ซึ่งเป็นผู้เช่าเองได้จ่ายเงินก่อนเป็นค่าเช่าล่วงหน้าไปแล้ว ทั้งค่าเช่ารายงวดที่ชำระก็สูงกว่า ค่าใช้ทรัพย์สินธรรมดา ดังนั้นการที่จะยอมให้ผู้เช่าเลิกสัญญาได้ง่าย ๆ เพียงเพราะผู้เช่าผิดนัดชำระค่าเช่าเพียงงวดเดียวก็ดีหรือผิดสัญญาในเรื่องเล็ก ๆ น้อย ๆ ก็ดีก็อาจทำให้ผู้เช่าเสียเปรียบหรือไม่เป็น ธรรมกับผู้เช่าได้ ทั้งยังไม่เป็นผลดีต่อเศรษฐกิจด้วย เพราะอาจทำให้ผู้เช่าซึ่งเป็นผู้ประกอบการขาด เครื่องจักรในการดำเนินงานและอาจทำให้การประกอบการต้องหยุดชะงักหรือต้องเลิกกิจการ

นอกจากสิทธิหน้าที่ของกลุ่มสัญญาอันมีลักษณะคล้ายคลึงกับสัญญาเช่าโดยทั่ว ๆ ไปแล้ว ยังมีสิทธิหน้าที่ของกลุ่มสัญญาในสัญญาแบบลิสซิ่งที่นอกเหนือจากสัญญาเช่าโดยทั่ว ๆ ไป ดังนี้²⁷

1. การวางเงินเพื่อประกันการเช่า

โดยปกติแล้วผู้เช่าก็ย่อมต้องมีหน้าที่ดูแลรักษาและสงวนทรัพย์สินที่เช่าเช่นเดียวกับ ผู้เช่าตามสัญญาเช่าทรัพย์สิน ดังนั้นในสัญญาเช่าแบบลิสซิ่ง ตัวทรัพย์สินเองจึงเปรียบเสมือน หลักประกันในตัวเองให้แก่บริษัท เพราะบริษัทผู้ให้เช่าคือผู้มีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ถ้าผู้เช่า ไม่ดูแลรักษาทรัพย์สินให้ดีขึ้นทรัพย์สินเกิดความเสียหาย บริษัทย่อมใช้อำนาจแห่งเจ้าของ กรรมสิทธิ์เรียกร้องให้ผู้เช่ารับผิดชอบในความเสียหายอันเกิดแก่ทรัพย์สินที่ทำการเช่าแบบลิสซิ่งได้ นอกจากนี้ ถ้าบริษัทประเมินแล้วพบว่ามีความเสี่ยงที่ไม่ทำให้เกิดความไม่มั่นใจ บริษัทย่อมขอให้ ผู้เช่าวางเงินประกันการเช่าจำนวนหนึ่ง (โดยปกติมีจำนวนเท่ากับราคาทรัพย์สิน ที่ผู้เช่าต้องชำระ ให้แก่ผู้ให้เช่าเมื่อตัดสินใจซื้อทรัพย์สินนั้น) เพื่อกรณีที่ว่าหากผู้เช่าผิดนัดหรือก่อให้เกิดความ

²⁷ แหล่งเดิม. น. 616-617.

เสียหาย บริษัทสามารถหักเงินประกันนี้ใช้ชำระหนี้หรือเยียวยาความเสียหายใด ที่อาจเกิดขึ้นได้ รวมทั้งบริษัทอาจกำหนดเบี้ยปรับเป็นการเฉพาะด้วยก็ได้ นอกเหนือจากการให้ผู้เช่าวางเงินประกัน

2. การประกันในทรัพย์สิน

ผู้เช่ามีหน้าที่ต้องจัดให้มีการประกันภัยในทรัพย์สินที่เช่าแบบลิสซิ่ง โดยระบุผู้ให้เช่าเป็นผู้รับประกัน โฆษน์ตามสัญญาประกันภัย ซึ่งปกติบริษัทผู้ให้เช่าจะระบุบริษัทประกันภัยและระบุงเงินที่เอาประกันภัยที่ผู้เช่ามีหน้าที่ด้วย

3. การมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน

เมื่อสัญญาสิ้นสุดลง ผู้เช่ามีสิทธิในการเลือกที่จะเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ทำการเช่าแบบลิสซิ่งหรือไม่ก็ได้ ถ้าผู้เช่าต้องการมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้น ก็ต้องทำการซื้อจากผู้ให้เช่า หรือถ้าไม่ต้องการก็ต้องส่งคืนทรัพย์สินนั้น ในเมื่อสัญญาสิ้นสุดลง ถือเป็นหน้าที่ของผู้เช่าที่ต้องส่งคืนทรัพย์สิน เว้นแต่จะมีการทำสัญญาเช่าแบบลิสซิ่งกันต่อ บางความเห็นอาจกล่าวว่าเป็นสิทธิในการให้ผู้เช่ามีทางเลือก 3 ทาง คือ ขอซื้อทรัพย์สินนั้นเป็นกรรมสิทธิ์หรือส่งมอบทรัพย์สินนั้นคืนหรือทำสัญญาเช่าต่อ ซึ่งทางเลือกทั้ง 3 ทางนี้ จะต้องตกลงกันเมื่อสิ้นสุดสัญญาเช่าแล้วเท่านั้น หรืออีกความเห็นหนึ่งเห็นว่าผู้เช่ายังมีทางเลือกอีกทาง คือ การขายทรัพย์สินนั้นให้แก่บุคคลที่สาม กล่าวคือ ผู้เช่าต้องเป็นผู้ติดต่อหาบุคคลที่สามที่จะรับซื้อทรัพย์สินที่เช่าแทนที่ตนจะต้องรับซื้อหรือเช่าต่อในเมื่อหมดสัญญาเช่า บางบริษัทเมื่อผู้เช่าติดต่อหาผู้ซื้อได้แล้ว บริษัทจะมอบเงินคืนให้ผู้เช่าร้อยละ 95 ของราคาที่ยขายต่อให้บุคคลที่สาม เป็นต้น

4. การเลิกสัญญา

ผู้เช่านั้นจะบอกเลิกสัญญา โดยขอเลิกสัญญาแต่ฝ่ายเดียวในระหว่างที่สัญญายังมีผลบังคับอยู่ไม่ได้

ในการประกอบธุรกิจลิสซิ่งผู้ประกอบการมักจะจัดทำสัญญาลิสซิ่งขึ้นมาอันมีลักษณะเป็นสัญญามาตรฐาน ที่มีการกำหนดข้อสัญญาต่าง ๆ ขึ้นมามากมายโดยที่ผู้เช่าไม่สามารถโต้แย้งเนื้อหาในสัญญาลิสซิ่งนั้นได้ ซึ่งในสัญญาลิสซิ่งได้มีการกำหนดเนื้อหาของสัญญาขึ้นมาบางส่วน มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสัญญามาตรฐานทั่วไป แต่บางส่วนก็มีลักษณะ ที่สำคัญแตกต่างกับสัญญาต่าง ๆ ทั่วไป จากการศึกษาตัวอย่างของสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ ทำให้ทราบถึงข้อสัญญาในส่วนที่เป็นสาระสำคัญ คือ

1. ลักษณะของลิสซิ่งรถยนต์และสิทธิหน้าที่ของคู่สัญญา

สัญญาลิสซิ่งรถยนต์เป็นสัญญาสองฝ่าย ถือเป็นสัญญาต่างตอบแทนอย่างหนึ่ง

ที่คู่สัญญาต่างฝ่ายต่างมีสิทธิและหน้าที่ต่อกัน สัญญาลิสซิ่งรถยนต์ที่มักนิยมทำลิสซิ่งกัน มี 2 ประเภทคือ ลิสซิ่งทางการเงิน (Financial Lease) และลิสซิ่งดำเนินงาน (Operating Lease)

โดยลักษณะของสัญญาลิสซิ่งจะเป็นการที่ผู้ให้เช่าตกลงที่จะซื้อรถยนต์ใหม่ด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง ตามวัตถุประสงค์ของผู้เช่าที่ได้ทำการติดต่อและเลือกไว้แล้วจากผู้ขายรถยนต์ ผู้เช่ามีหน้าที่ในการชำระเบี้ยประกันภัยรถยนต์โดยผู้ให้เช่าเป็นผู้รับผลประโยชน์ตามสัญญาประกันภัย ส่วนผู้เช่ามีหน้าที่รับผิดชอบบรรดาค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซม และการบำรุงรักษารถยนต์ที่เช่า อันเกิดจากการที่ผู้เช่าได้ปฏิบัติตามคำแนะนำของผู้ผลิตรถยนต์ที่เช่าเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์

2. ระยะเวลาในการเช่า การชำระหนี้และกำหนดเวลาชำระหนี้

ระยะเวลาในการเช่ารถยนต์ตามสัญญาลิสซิ่ง คู่สัญญาจะมีกำหนดระยะเวลาการเช่าไว้เป็นที่แน่นอน โดยทั่วไปจะมีการกำหนดระยะเวลาที่ 1 ปี ถึง 4 ปี หรือ 48 เดือน และมีการกำหนดค่าเช่าเป็นไปตามที่กำหนดในสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ ซึ่งผู้เช่าจะต้องชำระค่าเช่าแก่ผู้ให้เช่า ทุกเดือนตามกำหนดระยะเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ โดยการโอนค่าเช่าเข้าบัญชีธนาคารของผู้ให้เช่า หรือชำระค่าเช่า ณ ที่ทำการของผู้ให้เช่าก็ได้ตามแต่จะตกลงกันไว้

3. การเรียกดอกเบี้ยและค่าตอบแทน

การเรียกค่าตอบแทนการเช่ารถยนต์ตามสัญญาได้มีการรวมภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าเบี้ยประกันภัย ค่าใช้จ่ายในการต่อทะเบียน และค่าใช้จ่ายอื่น ๆ ไว้ในค่าเช่ารถยนต์ด้วยซึ่งหากมีการเปลี่ยนแปลงอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม ค่าเช่าตามสัญญาจะมีการเปลี่ยนแปลงไปตามอัตราภาษีมูลค่าเพิ่มที่เปลี่ยนแปลงไป การเรียกดอกเบี้ยตามสัญญาลิสซิ่งจะมีการกำหนดดอกเบี้ยกันไว้ตามที่คู่สัญญาได้ตกลงกัน

4. การผิคนัดและผลของการผิคนัด

หากผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าภายในระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามสัญญา ผู้เช่าได้ชื่อว่าผิคนัด ผู้เช่าต้องชำระดอกเบี้ยในระหว่างผิคนัดให้แก่ผู้เช่าในอัตราร้อยละ 15 ต่อปีของค่าเช่า ที่ค้างชำระ นับแต่วันที่ค้างชำระจนถึงวันที่ผู้เช่าชำระค่าเช่าค้างชำระให้แก่ผู้ให้เช่าจนครบถ้วน

5. การสิ้นสุดของสัญญา

ผู้เช่าไม่มีสิทธิบอกเลิกสัญญาเช่ารถยนต์ตามสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ ไม่ว่าทั้งหมด หรือแต่บางส่วนก่อนครบกำหนดระยะเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ทำสัญญาลิสซิ่งรถยนต์ได้เว้นแต่ผู้ให้เช่าเป็นฝ่ายผิดสัญญา ในกรณีที่สัญญาลิสซิ่งครบกำหนดระยะเวลาการเช่า 1 ปีแล้วผู้เช่ามีสิทธิที่จะบอกเลิกการเช่ารถยนต์ที่เช่าไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนได้ โดยมีพักต้องแสดงเหตุแห่งการเลิกการเช่า การสิ้นสุดของสัญญาลิสซิ่งรถยนต์จะสิ้นสุดลงเมื่อคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญา ผู้เช่าค้างชำระค่าเช่าถึง 2 งวด คู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหยุดกิจการหรือไม่ดำเนินกิจการต่อไป ศาลมีคำสั่งให้ฟื้นฟูกิจการหรือพิทักษ์ทรัพย์หรือเลิกกิจการ คู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งถูกบังคับคดีหรือทำการจำหน่ายจ่ายโอนทรัพย์สินหรือคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดไม่สามารถชำระหนี้

ตามคำพิพากษา และผลภายหลังสัญญาสิ้นสุดลงเมื่อมีการเช่ารถยนต์กันจนครบกำหนดตามระยะเวลาในสัญญาแล้ว ซึ่งกันแล้ว โดยที่ผู้เช่ามิได้ตกเป็นผู้ผิดนัดหรือผิดสัญญาใด ๆ อีกทั้งไม่มีเงินใด ๆ ค้างชำระต่อผู้ให้เช่า ผู้เช่ามีสิทธิที่จะเช่ารถยนต์ต่อหรือจะขอซื้อรถยนต์ที่เช่าคันใดคันหนึ่งหรือทั้งหมดจากผู้ให้เช่าในราคาท้องตลาดตามที่จะได้ตกลงกัน ณ วันที่ครบกำหนดระยะเวลา การเช่า โดยผู้เช่ามีหน้าที่ชำระค่าใช้จ่ายในการโอนกรรมสิทธิ์และค่าธรรมเนียมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในการโอนกรรมสิทธิ์รถยนต์ หรือผู้เช่าจะส่งมอบรถยนต์ที่เช่าคืนตามสภาพที่ใช้งานได้ ตามปกติในขณะที่ครบกำหนดระยะเวลาเช่าให้แก่ผู้ให้เช่า

2.2.5 การกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสัญญาเช่ารถยนต์

การกำหนดอัตราดอกเบี้ยกรณีของการเช่าซื้อรถยนต์และการเช่ารถยนต์ แบบลิสซิ่งนั้น มีการคิดอัตราดอกเบี้ยที่แตกต่างกัน โดยการเช่าซื้อรถยนต์มักมีการคิดอัตราดอกเบี้ยแบบเงินต้นคงที่ (Flat Rate) ส่วนการเช่ารถยนต์แบบลิสซิ่งมีการคิดอัตราดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก (Effective Rate) ซึ่งดอกเบี้ยแบบเงินคงที่และดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก มีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. การคิดอัตราดอกเบี้ยเช่าซื้อแบบเงินต้นคงที่ (Flat Rate) ส่วนมากใช้สำหรับการเช่าซื้อรถยนต์หรือรถจักรยานยนต์ ซึ่งผู้เช่าจะต้องชำระเงินให้แก่ผู้ให้เช่าด้วยจำนวนเงินเท่า ๆ กันทุกงวด ตลอดระยะเวลาที่เช่าซื้อซึ่งจะคำนวณดอกเบี้ยทั้งหมดที่ลูกค้าต้องชำระจากเงินต้นคงที่ตลอดอายุของสัญญาเช่าซื้อ ซึ่งจะคำนวณดอกเบี้ยทั้งหมดที่ลูกค้าต้องชำระจากเงินต้นที่คงที่ตลอดอายุของสัญญาเช่าซื้อ²⁸

2. การคิดดอกเบี้ยเงินกู้แบบลดต้นลดดอก (Effective Rate) ส่วนมากใช้สำหรับการคำนวณดอกเบี้ยของสินเชื่อเกือบทุกประเภท เช่น สินเชื่อเพื่อที่อยู่อาศัย สินเชื่อเพื่อการศึกษา เป็นต้น โดยคิดดอกเบี้ยจากเงินต้นคงเหลือในแต่ละงวด แม้ช่วงแรกจ่ายดอกเบี้ยสูง แต่เดือนต่อ ๆ มาดอกเบี้ยจะลดลงตามเงินต้น²⁹ ซึ่งสัญญาเช่ารถยนต์จะมีการคิดดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก (Effective Rate)

ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยของสัญญาเช่าซื้อในประเทศไทยในกรณีที่ผู้ประกอบการลิสซิ่งเป็นสถาบันการเงินจะเป็นไปตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 83/2551 เรื่องหลักเกณฑ์การปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ย ค่าบริการต่าง ๆ และเบี้ยปรับที่สถาบันการเงินอาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับ ที่ประกาศใช้เมื่อวันที่ 3 สิงหาคม

²⁸ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.). (ม.ป.ป.). *รอบรู้เรื่องดอกเบี้ย*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2557, จาก <http://www.bot.or.th/Thai/FinancialLiteracy/interest/Pages/interest8.aspx>

²⁹ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.). (2556). *รอบรู้เรื่องดอกเบี้ย*. สืบค้นเมื่อ 8 มีนาคม 2557, จาก <http://www.bot.or.th/Thai/FinancialLiteracy/interest/Pages/interest9.aspx>

พ.ศ. 2551 อาศัยอำนาจตามความในมาตรา 38 มาตรา 40 และมาตรา 46 แห่งพระราชบัญญัติธุรกิจสถาบันการเงิน พ.ศ. 2551 ซึ่งกำหนดไว้ว่า สถาบันการเงินอาจเรียกเก็บดอกเบี้ยในหนี้ค้างชำระหรือดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดชำระหนี้หรือค่าบริการต่าง ๆ หรือเบี้ยปรับในการชำระหนี้ล่าช้ากว่ากำหนดจากผู้บริโภค ซึ่งเมื่อคำนวณรวมกันแล้วจะต้องไม่เกินร้อยละ 28 ต่อปี (Effective Rate)

สูตรคำนวณหาดอกเบี้ยของสัญญาเงินกู้³⁰

สมมติว่าเราอยากได้รถยนต์ราคา 500,000 บาท ระยะเวลาผ่อนไม่เกิน 2 ปีอัตราดอกเบี้ย 12% ต่อปี

การคำนวณดอกเบี้ยสัญญาเงินกู้ – ดอกเบี้ยที่แท้จริงแบบลดต้นลดดอก (Effective Rate)

$$\text{ดอกเบี้ยจ่ายต่องวด} = \frac{\text{เงินต้น} \times \text{อัตราดอกเบี้ยต่อปี}}{\text{จำนวนงวดที่ผ่อนต่อปี}}$$

$$\text{เงินต้นจ่ายแต่ละงวด} = \text{จำนวนเงินที่จ่ายในแต่ละงวด} - \text{ดอกเบี้ยจ่ายต่องวด}$$

$$\text{เงินต้นคงเหลือในแต่ละงวด} = \text{ยอดหนี้คงเหลือ} - \text{เงินต้นที่ลดลง}$$

กำหนดให้จ่ายเงินงวดเท่ากับ 23,537 บาทต่องวด

งวดที่ 1

$$1. \text{ จำนวนดอกเบี้ยงวดที่ 1} = (500,000 \times 12\%) \div 12 = 5,000 \text{ บาท}$$

$$2. \text{ จำนวนเงินต้นจ่ายงวดที่ 1} = 23,537 - 5,000 = 18,537 \text{ บาท}$$

$$3. \text{ จำนวนเงินต้นคงเหลือจากการจ่ายงวดที่ 1} = 500,000 - 18,537 = 481,463 \text{ บาท}$$

(จะเป็นเงินต้นสำหรับคำนวณดอกเบี้ยในงวดที่ 2)

งวดที่ 2

$$1. \text{ จำนวนดอกเบี้ยงวดที่ 2} = (481,463 \times 12\%) \div 12 = 4,815 \text{ บาท}$$

$$2. \text{ จำนวนเงินต้นจ่ายงวดที่ 2} = 23,537 - 4,815 = 18,722 \text{ บาท}$$

$$3. \text{ จำนวนเงินต้นคงเหลือจากการจ่ายงวดที่ 2} = 481,463 - 18,722 = 462,741 \text{ บาท}$$

(จะเป็นเงินต้นสำหรับคำนวณดอกเบี้ยในงวดที่ 3)

หากคำนวณจนครบทุกงวด (24 งวด) ดอกเบี้ยจ่ายทั้งหมดจะเท่ากับ 64,882 บาทเงินรวมที่ต้องจ่ายให้กับผู้ให้สินเชื่อทั้งหมดจะเท่ากับ 564,882 บาท เมื่อเทียบดอกเบี้ยจ่ายที่คิดโดยอัตราดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอกกับเงินต้นที่ได้รับ ดอกเบี้ยจ่ายจำนวนคร่าว ๆ จะเท่ากับ

³⁰ ธนาคารแห่งประเทศไทย (ธปท.). (ม.ป.ป.). *เงินต้น ดอกเบี้ย คิดง่ายนิดเดียว*. สืบค้นเมื่อ 2 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <http://www.bot.or.th/Thai/FinancialLiteracy/credit/Pages/credit1.aspx>

$$= (64,882 \div 2) \div 500,000 = 6.49 \% \text{ ต่อปี}$$

จากการศึกษาอัตราดอกเบี้ยลิสซึ่งตามประกาศของธนาคารแห่งประเทศไทยที่ สนส. 83/2551 เรื่องหลักเกณฑ์การปฏิบัติในเรื่องดอกเบี้ย ค่าบริการต่าง ๆ และเบี้ยปรับที่สถาบันการเงินอาจเรียกได้ในการประกอบธุรกิจสินเชื่อส่วนบุคคลภายใต้การกำกับแล้ว ทำให้ทราบว่า การคำนวณอัตราดอกเบี้ยสัญญาลิสซึ่งเป็นแบบดอกเบี้ยแบบลดต้นลดดอก (Effective Rate) โดยดอกเบี้ยจะถูกคิดจากเงินต้นที่ลดลงในแต่ละงวด ส่งผลให้ดอกเบี้ยที่จะต้องชำระในแต่ละงวดลดลงตามไปด้วย

2.3 เปรียบเทียบข้อสัญญาลิสซึ่งรยนต์กับสัญญาอื่น ๆ ที่มีลักษณะคล้ายคลึงกันในข้อสัญญาที่เป็นสาระสำคัญ

ธุรกิจลิสซึ่งมีลักษณะของการประกอบการและการกำหนดเนื้อหาของข้อสัญญาลิสซึ่งที่มีลักษณะคล้ายคลึงกับการประกอบธุรกิจให้เช่าแบบทั่วไป แต่ก็มีลักษณะบางประการที่ถือว่าเป็นลักษณะที่พิเศษกว่าสัญญาเช่าแบบธรรมดาทั่วไป ดังนั้นจึงควรทำการศึกษาถึงสัญญาลิสซึ่งควบคู่กับสัญญาแบบธรรมดาทั่วไป เพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างสัญญาแบบลิสซึ่งกับสัญญาเช่าทรัพย์สินแบบธรรมดาทั่วไป ดังนี้

2.3.1 สัญญาเช่าซื้อรถยนต์

สัญญาเช่าซื้อรถยนต์เป็นสัญญาที่ผู้เป็นเจ้าของรถยนต์นำรถยนต์ของตนออกให้เช่า โดยให้คำมั่นว่าจะขายรถยนต์นั้น ๆ แก่ผู้เช่าซื้อหรือให้คำมั่นว่าจะให้รถยนต์นั้น ๆ ตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่าซื้อ เมื่อผู้เช่าซื้อได้ทำการชำระเงินครบตามจำนวนที่กำหนดไว้แล้วซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 572 โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สัญญาเช่าซื้อเป็นสัญญาที่มีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือฝ่ายผู้ให้เช่าซื้อและฝ่ายผู้เช่าซื้อ
2. ผู้ให้เช่าซื้อเอาทรัพย์สินออกให้เช่า โดยผู้ให้เช่าซื้อต้องเป็นเจ้าของทรัพย์สินที่ให้เช่าซื้อ
3. ผู้ให้เช่าซื้อให้คำมั่นว่าจะขายทรัพย์สินหรือว่าจะให้ทรัพย์สินตกเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้เช่าซื้อ
4. ผู้เช่าซื้อได้ใช้เงินครบตามที่กำหนดเท่านั้นเท่านั้นคร่าว
ซึ่งสัญญาเช่าซื้อนี้ ผู้เช่าซื้อมิได้ประสงค์ประสงค์ในการได้กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่เช่าซื้อ เมื่อตนได้ชำระค่าเช่าซื้อครบถ้วนตามสัญญาเช่าซื้อแล้ว³¹

³¹ มานะ พิทยาภรณ์. (2521). คำบรรยายกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วย เช่าทรัพย์สิน เช่าซื้อ อ้างแรงงานจัดทำของและรับขน. น. 28.

ตามสัญญาเช่าซื้อผู้ให้เช่าและผู้เช่าซื้อจะตกลงเลิกสัญญากันก่อนกำหนดก็ได้ เมื่อเลิกสัญญากันแล้วย่อมส่งผลให้สัญญาเช่าซื้อระงับลงและเมื่อสัญญาจะระงับลงแล้วคู่สัญญาต้องให้แต่ละฝ่ายกลับคืนสู่สถานะเดิม ซึ่งเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดังนี้

1. ในกรณีที่ผู้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญา จะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 573 ซึ่งได้กำหนดไว้ว่า “ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญาในเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้ด้วยส่งมอบทรัพย์สินกลับคืนให้แก่เจ้าของด้วยค่าใช้จ่ายของตนเอง”

2. ในกรณีที่ผู้ให้เช่าซื้อบอกเลิกสัญญาจะเป็นไปตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 574 ที่ได้กำหนดไว้ว่า “ในกรณีผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวติด ๆ กันหรือกระทำผิดสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ เจ้าของทรัพย์สินจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ ถ้าเช่นนั้นบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อน ให้รับเป็นของเจ้าของทรัพย์สินและเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะกลับเข้าครองทรัพย์สินนั้นได้ด้วย

อนึ่งในกรณีกระทำผิดสัญญาเพราะผิดนัดไม่ใช้เงินซึ่งเป็นคราวที่สุดนั้น ท่านว่าเจ้าของทรัพย์สินชอบที่จะรับบรรดาเงินที่ได้ใช้มาแล้วแต่ก่อนและกลับเข้าครองทรัพย์สินได้ต่อเมื่อระยะเวลาใช้เงินได้พ้นกำหนดไปอีกงวดหนึ่ง” ซึ่งหากทำการพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 574 ข้างต้นแล้วทำให้ทราบว่าหากเป็นกรณีที่ผู้เช่าซื้อมีการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อเพียงคราวเดียวหรือมีการผิดนัดไม่ใช้เงินสองคราวแต่ไม่ติดต่อกัน ผู้ให้เช่าซื้อก็จะเลิกสัญญาตามมาตรานี้ไม่ได้ ซึ่งผู้ให้เช่าซื้อคงมีสิทธิเรียกค่าเสียหาย เช่น สามารถเรียกดอกเบี้ยในค่าเช่าซื้อที่ค้างชำระได้เท่านั้น แต่มาตรา 574 นี้คู่สัญญาสามารถตกลงยกเว้นให้เป็นอย่างอื่นได้ เนื่องจากมิใช่บทบัญญัติอันเกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ซึ่งการผิดนัดไม่ชำระค่าเช่าซื้อ 2 คราวติดต่อกันนั้นหรือการกระทำข้อสัญญาในข้อที่เป็นส่วนสำคัญ ไม่ได้ทำให้สัญญาเช่าซื้อระงับไปโดยอัตโนมัติ เพียงแต่กฎหมายกำหนดให้สิทธิแก่ผู้ให้เช่าซื้อที่จะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาได้เท่านั้น หากผู้ให้เช่าซื้อไม่ใช้สิทธิเลิกสัญญา ยังคงรับชำระค่าเช่าซื้อต่อมา สัญญาเช่าซื้อก็ไม่ระงับ และหากผู้ให้เช่าซื้อจะใช้สิทธิบอกเลิกสัญญา ผู้ให้เช่าซื้อก็สามารถทำได้ โดยไม่ต้องมีการเตือนหรือบอกกล่าวให้ผู้เช่าซื้อทราบล่วงหน้าว่าผู้ให้เช่าซื้อจะเลิกสัญญาหรือเตือนให้ผู้เช่าซื้อนำค่าเช่าซื้อมาชำระหรือปฏิบัติให้ถูกต้องตามสัญญาเช่าซื้อ³²

³² ๒ ฝทพชิต เอกจริยกร ก (2552). คำอธิบายเช่าทรัพย์สินเช่าซื้อ. น. 322.

2.3.2 สัญญาซื้อขายเงินผ่อนรถยนต์

สัญญาซื้อขายเงินผ่อนรถยนต์เป็นสัญญาซื้อขายประเภทหนึ่งที่มีผู้ซื้อไม่ต้องชำระราคาสินเชิงในคราวเดียวกัน เมื่อเป็นสัญญาขายโดยหลักย่อมอยู่ภายใต้บังคับของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 458 “กรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินที่ขายนั้น ย่อมโอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่ขณะเมื่อได้ทำสัญญาซื้อขายกัน” กล่าวคือ ทันทีที่ทำสัญญาซื้อขาย กรรมสิทธิ์ในรถยนต์ย่อมโอนจากผู้ขายไปยังผู้ซื้อเว้นแต่จะมีข้อตกลงหน่วงกรรมสิทธิ์ไว้จนกว่าผู้ซื้อชำระราคาครบก็สามารถทำได้ตามหลักเสรีภาพ ซึ่งราคาของการซื้อขายเงินผ่อนรถยนต์ ผู้ขายได้รวมดอกเบี้ยและกำไรเข้าไว้ในราคายเงินผ่อนแล้ว เพื่อเป็นการป้องกันความเสี่ยงในการที่จะเสียรถยนต์นั้น ในสัญญาซื้อขายเงินผ่อนนี้ เฉพาะการซื้อขอยอดสังหาริมทรัพย์และสังหาริมทรัพย์ชนิดพิเศษเท่านั้นที่ต้องทำตามแบบที่กฎหมายบังคับ คือ การทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ในสัญญาซื้อขายเงินผ่อนนี้ เมื่อโดยหลักการกรรมสิทธิ์ได้โอนไปยังผู้ซื้อตั้งแต่เวลาทำสัญญาซื้อขาย ภัยพิบัติใด ๆ ที่เกิดขึ้นภายหลังโดยไม่ใช่ความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ย่อมตกเป็นพับแก่ผู้ซื้อที่เป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินนั้นแล้ว สิทธิในการบอกเลิกสัญญาตามสัญญาซื้อขายเงินผ่อนนี้ ไม่ว่าคู่สัญญาฝ่ายผู้ซื้อหรือผู้ขายจะบอกเลิกสัญญาได้ก็ต่อเมื่อมีเหตุที่กำหนดโดยข้อสัญญาหรือโดยบทบัญญัติของกฎหมายเท่านั้น เมื่อใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาแล้ว ผลของการบอกเลิกสัญญาย่อมเป็นไปตามหลักเกณฑ์ของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 391 “เมื่อคู่สัญญาฝ่ายหนึ่งได้ใช้สิทธิเลิกสัญญาแล้ว คู่สัญญาแต่ละฝ่ายจำต้องให้อีกฝ่ายหนึ่งได้กลับสู่ฐานะดังที่เป็นอยู่เดิม ทั้งนี้จะให้เป็นที่เสื่อมเสียแก่สิทธิของบุคคลภายนอกหาได้ไม่

ส่วนเงินอันจะต้องใช้คืนในกรณีดังกล่าวมานี้ในวรรคต้นนั้น ท่านให้บวกดอกเบี้ยเข้าด้วยคิดตั้งแต่เวลาที่ได้รับไว้

ส่วนที่เป็นการงานอันได้กระทำไป และเป็นการยอมให้ใช้ทรัพย์สินนั้น การที่จะชดใช้คืน ท่านให้ทำได้ด้วยใช้เงินตามควรค่าแห่งการนั้น ๆ หรือถ้าในสัญญาที่กำหนดให้ใช้เงินตอบแทนก็ให้ใช้ตามนั้น

การใช้สิทธิเลิกสัญญานั้น หากกระทบกระทั่งถึงสิทธิเรียกร้องค่าเสียหายไม่” กล่าวคือ คู่กรณีต่างฝ่ายต่างต้องคืนสู่ฐานะเดิม ผู้ซื้อเองก็จะได้เงินที่ชำระไปแล้วคืนพร้อมดอกเบี้ย แต่ต้องให้ค่าใช้ทรัพย์สิน³³

³³ แหล่งเดิม. น. 244.

2.3.3 สัญญาเช่ารถยนต์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 537 ได้มีกำหนดไว้ว่า “อันว่าเช่าทรัพย์สินนั้น คือ สัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งเรียกว่าผู้ให้เช่า ตกลงให้บุคคลอีกคนหนึ่งเรียกว่าผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินอย่างใดอย่างหนึ่งชั่วระยะเวลาอันมีจำกัดและผู้เช่าตกลงจะให้เช่าเพื่อการนั้น” โดยมีสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

1. สัญญาเช่ารถยนต์เป็นสัญญาที่มีคู่สัญญา 2 ฝ่าย คือ ผู้ให้เช่าฝ่ายหนึ่งและผู้เช่าอีกฝ่ายหนึ่ง

2. ผู้ให้เช่าตกลงให้ผู้เช่าได้ใช้หรือได้รับประโยชน์ในรถยนต์ที่เช่านั้น

3. กำหนดระยะเวลาในการเช่ารถยนต์ต้องมีระยะเวลาอันจำกัด

4. ผู้เช่ามีหน้าที่ในการชำระค่าเช่ารถยนต์

สัญญาเช่ารถยนต์นี้ผู้เช่ามิได้มีวัตถุประสงค์ในการได้กรรมสิทธิ์ในรถยนต์คงมีเพียงการใช้สอยประโยชน์จากรถยนต์ที่เช่าเท่านั้น กรรมสิทธิ์ในรถยนต์จึงยังคงเป็นของผู้ให้เช่ารถยนต์ ซึ่งผู้ที่จะให้เช่ารถยนต์นี้ไม่จำเป็นต้องเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ในรถยนต์ที่เช่าก็ได้ จากการศึกษาสัญญาเช่ารถยนต์ มีสาระสำคัญดังนี้

1. หลักเกณฑ์ในการเช่ารถยนต์

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 538 “เช่าอสังหาริมทรัพย์นั้นถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างหนึ่งอย่างใดลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องให้บังคับคดีหาได้ไม่ ถ้าเช่ามีกำหนดเวลากว่าสามปีขึ้นไปหรือกำหนดตลอดอายุของผู้เช่าหรือผู้ให้เช่าไซ้รหากมิได้ทำเป็นหนังสือและจดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ท่านว่าการเช่นนั้นจะฟ้องร้องให้บังคับคดีได้เพียงสามปี” ซึ่งตามบทบัญญัตินี้เป็นกรณีของการเช่าอสังหาริมทรัพย์เท่านั้น ในการเช่าสังหาริมทรัพย์ เช่น เช่ารถยนต์ กฎหมายมิได้กำหนดว่าจะต้องทำตามแบบหรือจะต้องทำตามหลักเกณฑ์แต่อย่างหนึ่งอย่างใดดังเช่นการเช่าอสังหาริมทรัพย์ไม่ ดังนั้นการเช่าสังหาริมทรัพย์แม้ตกลงเช่ากันด้วยวาจาก็สามารถทำได้และมีผลผูกพันคู่สัญญาไม่ว่าสังหาริมทรัพย์นั้นจะมีราคามากน้อยเพียงใด³⁴

³⁴ แหล่งเดิม. น. 65.

2. หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่า

ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้บัญญัติถึงหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้ให้เช่าไว้ในมาตรา 539 และตั้งแต่มาตรา 546-551 ซึ่งพอสรุปได้เป็น 5 ประการใหญ่ ๆ³⁵ คือ

2.1 หน้าที่ในการออกค่าเช่าธรรมเนียมในการทำสัญญาจำนวนครั้งหนึ่ง

2.2 หน้าที่ต้องส่งมอบทรัพย์สินที่เช่า

2.3 หน้าที่ในการชดใช้เงินค่าใช้จ่ายซึ่งผู้เช่าได้ออกไปโดยความจำเป็นและสมควรเพื่อรักษาทรัพย์สินที่เช่า

2.4 ความรับผิดชอบในความชำรุดบกพร่องในทรัพย์สินที่เช่า

2.5 ความรับผิดชอบในการรอนสิทธิในทรัพย์สินที่เช่า

3. หน้าที่และความรับผิดชอบของผู้เช่า³⁶

3.1 หน้าที่ต้องชำระค่าเช่าธรรมเนียมในการทำสัญญาเช่าครั้งหนึ่ง

3.2 หน้าที่เกี่ยวกับการใช้สอยทรัพย์สินที่เช่า

1. ผู้เช่าจะนำทรัพย์สินที่เช่าไปให้บุคคลอื่นเช่าช่วงไม่ได้ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน

2. ผู้เช่าจะโอนสิทธิการเช่าของตนไม่ว่าทั้งหมดหรือแต่บางส่วนไปให้แก่บุคคลภายนอกไม่ได้

3. ผู้เช่าทรัพย์สินต้องใช้ทรัพย์สินที่เช่าตามที่ใช้กันเป็นปกติประเพณีนิยมหรือตามที่กำหนดไว้ในสัญญา เพื่อมิให้ทรัพย์สินที่เช่าเสียหายหรือสูญหาย

3.3 หน้าที่ในการสงวนรักษาทรัพย์สินและดูแลทรัพย์สินที่เช่า

3.4 หน้าที่ไม่ทำการตัดแปลง ต่อเติมทรัพย์สินที่เช่า

3.5 หน้าที่ยินยอมให้ผู้เช่ากระทำการบางอย่างแก่ทรัพย์สินที่เช่า

1. หน้าที่ยินยอมให้ผู้เช่าตรวจทรัพย์สินที่ให้เช่า

2. หน้าที่ยินยอมให้ผู้ให้เช่าทำการซ่อมแซมทรัพย์สินในกรณีที่เป็นการจำเป็น

เร่งร้อน

3.6 หน้าที่ชำระค่าเช่า

3.7 หน้าที่คืนทรัพย์สินที่เช่า

³⁵ แหล่งเดิม. น. 103.

³⁶ แหล่งเดิม. น. 127.

4. ความระงับของสัญญาเช่า

สัญญาเช่าทรัพย์สินนั้น อาจระงับไปด้วยสาเหตุต่าง ๆ กันและการเลิกสัญญาเช่าทรัพย์สินอาจจะมีผลมาจากข้อตกลงของสัญญา โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้³⁷

4.1 เมื่อสิ้นสุดเวลาการเช่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 564 “อันสัญญาเช่านั้น ท่านว่าย่อมระงับไปเมื่อสิ้นกำหนดเวลาที่ได้ตกลงกันไว้ มิพักต้องบอกกล่าวก่อน” ซึ่งตามมาตรานี้ทั้งฝ่ายผู้ให้เช่าและฝ่ายผู้เช่าไม่จำเป็นต้องบอกกล่าวเลิกสัญญาให้อีกฝ่ายทราบก่อน

4.2 ทรัพย์สินที่เช่าสูญหายหมด ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 567 “ถ้าทรัพย์สินซึ่งให้เช่าสูญหายไปทั้งหมดไซ้ ท่านว่าสัญญาเช่าย่อมระงับไปด้วย” ซึ่งตามมาตรานี้เมื่อทรัพย์สินที่เช่าได้สูญหายไปทั้งหมดแล้ว ก็จะมีผลทำให้สัญญาเช่าทรัพย์สินนั้นระงับลงไปทันที โดยไม่ต้องคำนึงว่าการสูญหายของทรัพย์สินที่เช่าจะเกิดขึ้นจากความผิดของคู่สัญญาฝ่ายใดหรือเกิดจากเหตุสุดวิสัย

4.3 ผู้ให้เช่าบอกเลิกสัญญา

1. ผู้ให้เช่าไม่ชำระค่าเช่า ตามมาตรา 560 “ถ้าผู้เช่าไม่ชำระค่าเช่าผู้ให้เช่าจะบอกเลิกสัญญาเสียก็ได้ แต่ถ้าค่าเช่านั้นจะพึงส่งเป็นรายเดือนหรือส่งเป็นระยะยาวกว่ารายเดือนขึ้นไป ผู้ให้เช่าต้องบอกกล่าวแก่ผู้เช่าก่อนว่าให้ชำระค่าเช่าภายในเวลาใด ซึ่งพึงกำหนดอย่าให้น้อยกว่า 15 วัน”

2. ผู้เช่าใช้ทรัพย์สินที่เช่าเพื่อการอย่างอื่นนอกจากที่ใช้กันตามปกติประเพณีนิยมหรือการตั้งกำหนดไว้ในสัญญาและผู้ให้เช่าบอกกล่าวให้ผู้เช่าปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายหรือข้อสัญญานั้น ๆ และผู้เช่าละเลยเสีย

3. ผู้เช่าไม่ทำการสงวนทรัพย์สินที่เช่าที่นั้นเสมือนกับที่วิญญูชนจะพึงสงวนทรัพย์สินของตนเองหรือไม่ทำการบำรุงรักษาทั้งทำการซ่อมแซมเล็กน้อย และผู้ให้เช่า ได้บอกกล่าวให้ผู้เช่าปฏิบัติให้ถูกต้องตามบทกฎหมายหรือสัญญานั้น ๆ และผู้เช่าละเลยเสีย

4. ผู้เช่าให้เช่าช่วงหรือโอนสิทธิการเช่าโดยมิชอบ

4.4 ผู้ให้เช่าโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ที่เช่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 569 “อันสัญญาเช่าอสังหาริมทรัพย์นั้นย่อมไม่ระงับไปเพราะเหตุโอนกรรมสิทธิ์ทรัพย์สินซึ่งให้เช่า” ซึ่งมาตรานี้ใช้เฉพาะการเช่าอสังหาริมทรัพย์แต่ไม่ใช่บังคับแก่การเช่าสังหาริมทรัพย์ ดังนั้นถ้ามีการโอนกรรมสิทธิ์ในสังหาริมทรัพย์ที่เช่า สัญญาเช่าย่อมระงับและผู้รับโอนไม่ต้องรับไปทั้งสิทธิและหน้าที่ของผู้รับโอนซึ่งมีต่อผู้เช่า

³⁷ แหล่งเดิม. น. 172-199.

4.5 ผู้เช่าตาย สัญญาเช่าเป็นสัญญาที่ผู้ให้เช่าค้ำประกันถึงคุณสมบัติของผู้เช่าเป็นสำคัญว่าจะให้ผู้เช่าทรัพย์สินหรือไม่ เพราะว่าทรัพย์สินที่เช่าจะตกอยู่ภายใต้การใช้สอยและการได้รับประโยชน์ในทรัพย์สินที่เช่าของผู้เช่า โดยผู้เช่าจะเป็นผู้ครอบครองและดูแลรักษาทรัพย์สินดังกล่าว ลักษณะนี้เองสัญญาเช่าจึงเป็นสัญญาที่มีลักษณะเป็นการเฉพาะตัวผู้เช่า ดังนั้นแม้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เรื่องเช่าทรัพย์สินจะมีได้มีการกำหนดไว้ว่า ถ้าผู้เช่าตายสัญญาเช่าจะระงับแต่โดยลักษณะของสัญญาเช่าดังกล่าวที่ค้ำประกันถึงคุณสมบัติเฉพาะตัวของผู้เช่า เมื่อผู้เช่าตายสัญญาเช่าก็ระงับไม่ตกทอดถึงทายาทของผู้เช่า

4.6 ผู้เช่าบอกเลิกสัญญา ซึ่งการที่ผู้เช่าจะบอกเลิกสัญญานี้เหตุน่าจะเกิดจากผู้ให้เช่าส่งมอบทรัพย์สินซึ่งโดยสภาพไม่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์ ทรัพย์สินที่เช่าชำรุดบกพร่อง และผู้ให้เช่าไม่แก้ไขภายในระยะเวลาอันควรเมื่อผู้เช่าบอกกล่าวแล้ว หรือเมื่อผู้ให้เช่าต้องการซ่อมแซมทรัพย์สินที่เช่า แต่การซ่อมแซมนั้นใช้เวลานานจนทำให้ไม่เหมาะสมแก่การใช้ประโยชน์

4.7 ผู้ให้เช่าหรือผู้เช่าบอกเลิกสัญญาเช่าที่ไม่มีกำหนดเวลาเช่า

จะเห็นได้ว่าสัญญาลิสซึ่งรายนต์นั้น เนื้อหาของข้อสัญญาบางประการมีลักษณะที่คล้ายคลึงกับสัญญาธรรมดาทั่วไป แต่ก็มีเนื้อหาบางส่วนที่มีลักษณะแตกต่างจากสัญญาธรรมดาทั่วไปซึ่งถือว่าเป็นลักษณะเฉพาะของสัญญาลิสซึ่งรายนต์เท่านั้น